

# Nota Duurzaamheid

## 2020 – 2024

“Samen op weg naar een duurzaam Cranendonck”

## Inhoudsopgave Nota Duurzaamheid 2020 - 2024

<b>1</b>	<b>Samenvatting</b> .....	<b>4</b>
<b>2</b>	<b>Inleiding</b> .....	<b>8</b>
<b>3</b>	<b>Concretisering ambities</b> .....	<b>9</b>
3.1	Definitie Duurzaamheid .....	9
3.2	Doel .....	9
3.3	Reikwijdte .....	9
3.4	Focus op cirkel van invloed .....	9
3.5	Betrokken partijen.....	10
<b>4</b>	<b>Stip aan de horizon</b> .....	<b>12</b>
4.1	Landelijk beleid.....	12
4.2	Cranendonckse stip: klimaatneutraal in 2050.....	12
<b>5</b>	<b>Actieplan Energietransitie</b> .....	<b>16</b>
5.1	Stip aan de horizon.....	16
5.2	Wat gebeurt al?.....	16
5.3	Ontwikkelingen komende jaren .....	17
5.3.1	Regionale Energie Strategie (RES) .....	18
5.3.1.1	Gemeentelijke organisatie .....	19
5.3.1.2	Gemeentelijke gebouwen .....	19
5.3.1.3	Ruimtelijke ontwikkelingen .....	19
5.3.2	Transitievisie warmte – Nederland in 2050 aardgasvrij .....	20
5.3.3	Overig (mobiliteit, openbare verlichting, landbouw en industrie en overige bedrijven) .....	20
5.3.3.1	Mobiliteit.....	20
5.3.3.2	Openbare verlichting.....	21
5.3.3.3	Landbouw.....	21
5.3.3.4	Industrie en overige bedrijven .....	21
5.4	Acties energietransitie voor 2020-2024 .....	22
<b>6</b>	<b>Actieplan Materiaaltransitie</b> .....	<b>25</b>
6.1	Stip aan de horizon.....	25
6.2	Wat gebeurt er al?.....	25
6.3	Ontwikkelingen komende jaren .....	26
6.4	Acties voor 2020-2024.....	26
<b>7</b>	<b>Actieplan Klimaatadaptatie</b> .....	<b>27</b>
7.1	Stip aan de horizon.....	27
7.2	Wat gebeurt er al?.....	27

7.3	Ontwikkelingen komende jaren .....	27
7.4	Acties voor 2020-2024.....	28
<b>8</b>	<b>Actieplan Biodiversiteit .....</b>	<b>29</b>
8.1	Stip aan de horizon.....	29
8.2	Wat gebeurt er al?.....	29
8.3	Ontwikkelingen komende jaren .....	29
8.4	Acties voor 2020-2024.....	30
<b>9</b>	<b>Actieplan Schone leefomgeving (milieu) .....</b>	<b>31</b>
9.1	Stip aan de horizon.....	31
9.2	Wat gebeurt er al?.....	31
9.3	Ontwikkelingen komende jaren .....	32
9.4	Acties voor 2020-2024.....	34
<b>10</b>	<b>Actieplan Duurzaam samen leven.....</b>	<b>35</b>
10.1	Stip aan de horizon.....	35
10.2	Wat gebeurt er al?.....	35
10.3	Acties voor 2020-2024.....	36
<b>11</b>	<b>Algemeen.....</b>	<b>37</b>
11.1	Communicatie .....	37
11.2	Bewaken voortgang.....	37
11.3	Planning en financiën .....	38
11.3.1	Planning .....	38
11.3.2	Acties per scenario .....	39
11.3.3	Financiën.....	43
<b>Bijlage 1</b>	<b>Duurzaamheidsnota als kapstok .....</b>	<b>48</b>
<b>Bijlage 2</b>	<b>Energie neutraal, CO<sub>2</sub>-neutraal en Klimaatneutraal – wat houdt het in? .....</b>	<b>49</b>
<b>Bijlage 3</b>	<b>Traject externe stakeholders .....</b>	<b>50</b>
<b>Bijlage 4</b>	<b>Wet- en regelgeving .....</b>	<b>57</b>

# 1 Samenvatting

## Aanleiding

Onze gemeenteraad heeft in haar raadsprogramma van 2018-2022 duurzaamheid als speerpunt benoemd. Ook heeft zij aangegeven dat zij wil dat de gemeentelijke projecten en maatregelen beter aansluiten bij het klimaatakkoord van Parijs<sup>1</sup>. Onze Raad stelt graag ambitieuze doelen voor duurzaamheid en wil concreet en vooruitstrevend aan de slag.<sup>2</sup>

De Duurzaamheidsnota Cranendonck 2015-2024, welke de gemeenteraad op 29 september 2015 heeft vastgesteld, was onvoldoende vooruitstrevend om aan te sluiten bij het klimaatakkoord van Parijs en bevatte nog geen concretisering van projecten voor de periode 2020-2024. Daarom is de nota duurzaamheid geactualiseerd en geconcretiseerd met een reëel uitvoeringsplan voor de komende jaren. Het resultaat daarvan is de voorliggende Nota Duurzaamheid (2020-2024).

## Proces

Om te komen tot een actualisatie van de nota is zowel intern als extern een participatietraject doorlopen. Het externe traject bestond uit een drietal themasessies (biodiversiteit/schone leefomgeving; energietransitie; materialentransitie), een gezamenlijke vervolgbijeenkomst en een slotbijeenkomst waarbij ambities werden toegelicht aan de wethouder. Intern is informatie opgehaald bij alle betrokken ambtenaren en zijn twee werksessies georganiseerd waarin meegedacht is hoe we Cranendonck effectief kunnen verduurzamen. De resultaten uit deze trajecten zijn verwerkt in voorliggende nota.

## Definitie Duurzaamheid

Duurzaamheid is leefbaarheid op de lange termijn. Duurzaamheid gaat over onze leefomgeving (schoon, gezond en veilig). Over hoe we met onze energiebronnen, grondstoffen, dieren en planten omgaan, én over hoe we met elkaar omgaan. Duurzaamheid is van ons allemaal. Inwoner, bedrijfseigenaar of medewerker binnen de gemeente Cranendonck. Raadslid of wethouder. Kind of volwassene. Duurzaamheid dat ben jij.

## Doel: Cranendonck klimaatneutraal 2050 & Gemeentelijke organisatie CO<sub>2</sub>-neutraal in 2030

Een stip op de horizon ontbrak in de vorige duurzaamheidsnota, maar is essentieel om concreet en voortvarend aan de slag te kunnen gaan. Een realistisch doel op de langere termijn geeft duidelijkheid en richting bij grote uitdagingen/projecten. En helpt bij het communiceren van onze doelstellingen. Daarom is in deze actualisatieslag ook een stip op de horizon gesteld. Deze stip is gevoed vanuit de wens van de raad om concreet en vooruitstrevend aan de slag te gaan en gebaseerd op de uitdagingen die voor ons liggen vanuit het klimaatakkoord van Parijs en de wet- en regelgeving. Ook is bij het bepalen van de stip gekeken naar de duurzame weg die Cranendonck al op andere beleidsterreinen is ingeslagen en de input die uit het interne en extern traject is opgehaald. Dit alles resulteert in de stip aan de horizon: Cranendonck klimaatneutraal in 2050. Dit betekent dat in 2050 de activiteiten binnen onze gemeente geen negatieve invloed hebben op onze leefomgeving. Voor deze stip geldt de tussenstap (op basis van de woonvisie): energieneutraal wonen in 2030. En om het goede voorbeeld te geven conformeren we onszelf aan de ambitie: gemeentelijke organisatie CO<sub>2</sub>-neutraal in 2030.

---

<sup>1</sup> Het Klimaatakkoord heeft één groot doel: om klimaatverandering tegen te gaan willen wij in Nederland in 2030 bijna de helft (49%) minder broeikasgassen uitstoten dan we in 1990 deden. Dit is een volgende stap richting een nagenoeg klimaatneutrale samenleving in 2050, zoals wordt vastgelegd in de Klimaatwet.

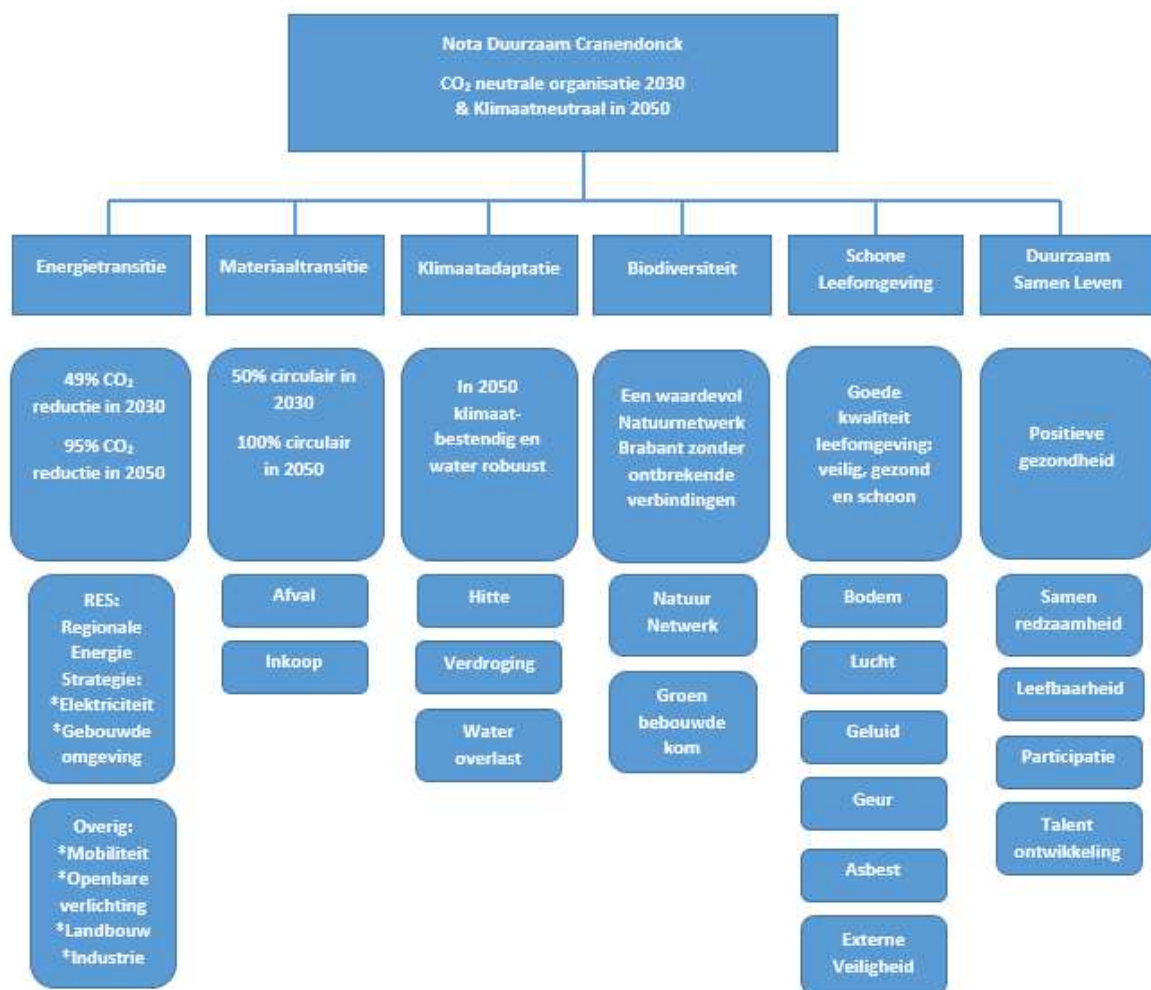
<sup>2</sup> Raadsprogramma 2018-2022, pagina 7 onder punt 5. Duurzaamheid.

## Vertaling naar doelstellingen per thema

De doelstelling Cranendonck klimaatneutraal in 2050 is breed. Om dit te vertalen naar concrete acties voor de komende jaren is de doelstelling vertaald naar doelstellingen per thema. De thema's die hierbij onderscheiden worden zijn:

- energietransitie;
- materiaaltransitie;
- klimaatadaptatie;
- biodiversiteit;
- schone leefomgeving;
- duurzaam samen leven (welzijn).

De thematische indeling sluit aan bij de thema's zoals die binnen de gemeentelijke organisatie opgepakt worden. Een samenvatting van de doelstellingen per thema en de onderwerpen die daaronder vallen, is weergegeven in de volgende figuur.



Figuur 1. Duurzaamheidsnota als kapstok, met onderliggende thema's en doelstellingen (zie ook Bijlage 1)

## Onze aanpak komende jaren

De gemeente Cranendonck is op veel vlakken goed bezig met duurzaamheid. Denk hierbij aan de afvalinzameling waar Cranendonck goed scoort en de maatregelen die we nemen op gebied van klimaatadaptatie. Deze zaken 'lopen' en worden in de Nota Duurzaamheid kort benoemd.

Maar er zijn meer grote opgaven: de energietransitie en ‘van het gas af’. Dit zijn enorme opgaven die niet van de ene op de andere dag gerealiseerd zijn. Het vraagt veel van onze gemeentelijke organisatie en van onze inwoners om dit te realiseren. In de Nota ligt de focus dan ook hierop.

Bij het definiëren van doelstellingen en acties voor de komende jaren is steeds rekening gehouden met onze cirkel van invloed (voor meer uitleg zie paragraaf 3.4). We focussen op de zaken waar we invloed op kunnen uitoefenen en vragen de mensen om ons heen dat ook te doen.

De geformuleerde acties voor de komende jaren sluiten aan bij landelijke wet- en regelgeving en dragen voortvarend bij aan afspraken uit het klimaatakkoord van Parijs. Het zwaartepunt de komende jaren ligt vooral op de Regionale Energie Strategie (RES), energiebesparing, duurzame opwekking van energie en de warmtetransitie. Een volledig overzicht van alle acties vind je in paragraaf 11.3.2.

Cranendonck klimaatneutraal in 2050 kunnen we niet als gemeentelijke organisatie alleen realiseren. Om dit doel te halen is samenwerking met onze inwoners, ondernemers en andere organisaties in onze gemeente essentieel. Hierbij zijn goede communicatie en het creëren van draagvlak belangrijk.

Vanuit de cirkel van invloed en geloofwaardigheid naar buiten toe is het vanzelfsprekend dat we als gemeentelijke organisatie eerst zelf het goede voorbeeld geven. Daarmee inspireren we ook anderen. Dus eerst borgen dat we de doelstellingen realiseren binnen onze eigen bedrijfsvoering, vóórdat we scherpe doelen stellen aan de buitenwereld.

Daarnaast helpen we onze inwoners, ondernemers en andere organisaties in onze gemeente om eigenaarschap te nemen in hun verduurzamingsopgave. Wij als gemeente zijn daarin faciliterend in proces, verbindend en kaderstellend. We laten ons hierbij inspireren door De Nieuwe Route van het sociaal domein.

### **Planning**

Dat we als gemeentelijke organisatie eerst zelf het goede voorbeeld geven, is leidend voor de planning. Gezien de wettelijke verplichtingen met bijbehorende deadlines (lees: RES en transitieplan warmte) ligt de focus in eerste instantie hierop. Pas daarna zal de focus worden verbreed.

### **Afgesproken ambitie matcht met capaciteit en middelen**

Uitgangspunt is dat het ambitieniveau dat wordt vastgesteld matcht met de beschikbare capaciteit en middelen. Alleen op die manier kunnen we geloofwaardige afspraken met elkaar maken. De gemeente is ambitieus, maar heeft beperkte middelen beschikbaar. Indien onvoldoende middelen beschikbaar worden gesteld moet het ambitieniveau naar beneden bijgesteld worden. Omdat dit voor de raad geen makkelijke keuze is zijn in de nota twee scenario's opgesteld: het ambitie scenario en het basis scenario.

Het ambitie scenario geeft invulling aan de wens van de Raad om ambitieus en voortvarend met duurzaamheid aan de slag te gaan. Het basis scenario gaat uit van wettelijke taken en direct daaruit voortvloeiende taken wat minder extra middelen vraagt, maar matcht qua uitvoering niet met de wens van de raad om ambitieus en voortvarend met duurzaamheid aan de slag te gaan. Een nadere toelichting op de scenario's vind je in paragraaf 11.3.2.

### **Financiën**

Per scenario zijn de financiële consequenties van de uitvoering van de voorliggende duurzaamheidsnota per jaar uitgewerkt. Geen van beide scenario's kan binnen de huidige formatie voor Duurzaamheid en het huidige duurzaamheidsbudget uitgevoerd worden. Ook niet als we

rekening houden met het extra budget van €100.000 dat met ingang van 2020 vanuit de Kadernota structureel voor Duurzaamheid vastgesteld.

Na aftrek van het extra budget van €100.000 vanuit de Kadernota is voor het basis scenario voor de komende vijf jaar een gemiddeld extra budget van circa €258.000,- per jaar nodig (waarvan gemiddeld ca. €122.00 structureel inclusief 1,3 fte en ca. €136.000 incidenteel). Voor uitvoering van het ambitie scenario is – na aftrek van het extra budget van €100.000 vanuit de Kadernota – een gemiddeld extra budget van circa €502.000,- per jaar nodig (waarvan gemiddeld ca. €237.00 structureel inclusief 1,8 fte en ca. €265.000 incidenteel). In deze cijfers zijn kosten van (extra) personeel, onderzoeken, projecten, monitoring en communicatie opgenomen zoals beschreven in de nota. Let op: het betreft hier gemiddelde bedragen, de bedragen per jaar variëren. Deze zijn terug te vinden in paragraaf 11.3.3.

## 2 Inleiding

Op 29 september 2015 heeft de gemeenteraad de Duurzaamheidsnota Cranendonck 2015 – 2024 vastgesteld. Deze nota beschrijft de duurzaamheidsvisie van de gemeente Cranendonck voor 2024 en voor de eerste periode (2015 – 2019) de concrete projecten op hoofdlijnen.

Voor de periode vanaf 2019 is opgenomen dat: “Te zijner tijd een nieuw meerjarenprogramma op hoofdlijnen wordt opgesteld, rekening houdend met de ambities voor 2024. Het meerjarenprogramma wordt jaarlijks vertaald naar een werkprogramma en geborgd in de afdelingsplannen en de individuele werkplannen van de medewerkers.”

Bovendien geeft de gemeenteraad in haar raadsprogramma van 2018 – 2022 aan dat zij Duurzaamheid als speerpunt heeft, graag ambitieuze doelen voor duurzaamheid stelt en concreet en vooruitstrevend aan de slag wil gaan.<sup>3</sup>

Daarom is het nu een goed moment om de stand van zaken van duurzaamheid in de gemeente te evalueren en een nieuw meerjarenprogramma voor de periode 2020 – 2024 op te stellen. De visie van de nota 2015-2024 is breed en kan zo ambitieus ingevuld worden als men wil. Alleen biedt deze geen concrete aanpak voor de komende jaren. Ook ontbreekt een stip op de horizon waar naar toe gewerkt kan worden. Daarom bevat deze actualisatie van de duurzaamheidsnota een aanscherping en concretisering van de ambities voor de komende jaren. Uitgedrukt in een doelstelling voor de lange termijn en in projecten met benodigde capaciteit en middelen die nodig zijn om de gestelde doelstelling te realiseren. De Nota Duurzaamheid 2020-2024 “Samen op weg naar een duurzaam Cranendonck” vervangt daarmee de vorige nota (2015-2024).

---

<sup>3</sup> Raadsprogramma 2018-2022, pagina 7 onder punt 5. Duurzaamheid.



## 3 Concretisering ambities

### 3.1 Definitie Duurzaamheid

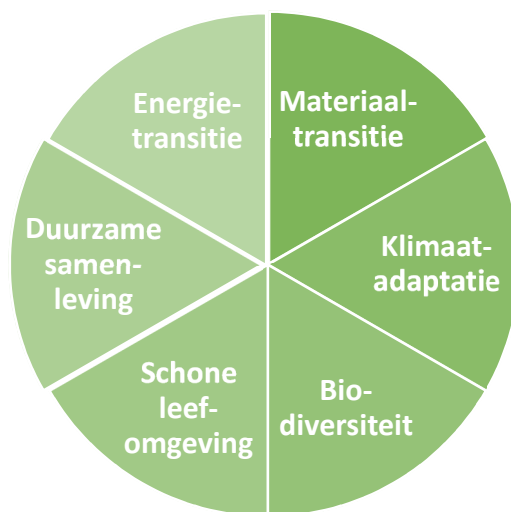
Duurzaamheid is leefbaarheid op de lange termijn. Duurzaamheid gaat over onze Cranendonckse leefomgeving (schoon, gezond en veilig). Over hoe we in Cranendonck met onze energiebronnen, grondstoffen, dieren en planten omgaan, én over hoe we met elkaar omgaan. Duurzaamheid is van ons allemaal. Inwoner, bedrijfseigenaar of medewerker binnen de gemeente Cranendonck. Raadslid of wethouder. Kind of volwassene. Duurzaamheid dat ben jij.

### 3.2 Doel

In haar raadsprogramma geeft de gemeenteraad aan dat haar inhoudelijke koers voor de periode 2018-2022 een stevige focus op duurzaamheid heeft en dat zij graag ambitieuze doelen voor duurzaamheid stelt. Een stip op de horizon ontbrak in de vorige duurzaamheidsnota, maar is essentieel. Een doel op de langere termijn geeft duidelijkheid en richting bij grote uitdagingen/projecten. Zodat iedereen weet: waar doen we het voor en waar werken we naartoe?

### 3.3 Reikwijdte

Duurzaamheid gaat dus over meer dan alleen energie of CO<sub>2</sub>-uitstoot. Duurzaamheid komt ook terug in materiaalgebruik, klimaatadaptatie, biodiversiteit, een schone leefomgeving en de manier waarop wij samen leven. Daarom zijn al deze thema's in deze nota benoemd. Deze thematische indeling sluit aan bij de thema's zoals die binnen de gemeentelijke organisatie opgepakt worden.



*Figuur 2. De 6 thema's binnen Duurzaamheidsvisie Cranendonck*

Bij de concretisering van de ambities is als uitgangspunt gehanteerd dat de gestelde ambities haalbaar moeten zijn. Ambities waarvoor de benodigde capaciteit, tijd of middelen niet beschikbaar is, zijn bij voorbaat niet haalbaar. Onhaalbare ambities nastreven, dat is geen duurzame bedrijfsvoering. Daarom is in de concretiseringsslag aangegeven welke capaciteit, middelen en tijdslijnen nodig zijn om de ambities te realiseren.

### 3.4 Focus op cirkel van invloed

Bij het concretiseren van onze doelen zijn we uitgegaan van de cirkel van invloed. Duurzaamheid is van ons allemaal. Echter, als iets van iedereen is, gebeurt het vaak dat niemand zich verantwoordelijk

voelt. Daarom is het belangrijk om iedereen persoonlijk verantwoordelijk te maken voor zijn of haar stukje duurzaamheid. Als je persoonlijk verantwoordelijk wordt gehouden voor jouw aandeel dan is het ook van belang dat je daar zelf invloed op hebt. Om te kijken waar onze invloed ligt, kijken we naar de cirkel van invloed van Stephan Covey (zie Figuur 3).



Figuur 3. De cirkel van invloed

De buitenste cirkel is de cirkel van betrokkenheid. Deze cirkel is eenrichtingsverkeer. In deze cirkel zitten zaken waar je je erg betrokken bij voelt en die invloed op *jóu* hebben. Alleen *jij* hebt geen directe invloed op deze zaken. Denk bijvoorbeeld aan een hevige sneeuwbuï in de spits terwijl je op tijd thuis wilt zijn voor het eten, de hoeveelheid plastic die gebruikt wordt om producten te verpakken, de stijgende benzineprijs, een vervuilende industrie in een ander land of de nieuwe wet dat we in 2050 allemaal van het aardgas af moeten zijn. Vaak geven we veel aandacht aan het willen veranderen van zaken in deze cirkel, terwijl het geen verandering oplevert (logisch want we hebben geen directe invloed). Erger nog: het levert vaak frustratie op en we gebruiken het dikwijls als excuus om zelf niet te hoeven veranderen ('want mijn bijdrage thuis levert toch niks op in vergelijking met de andere problemen in de wereld'). En daar gaat het mis.

We kunnen onze energie beter *niet* richten op zaken in de cirkel van betrokkenheid, simpelweg omdat we er geen directe invloed op hebben. **Willen we een verschil maken? Dan moeten we ons richten op zaken binnen onze cirkel van invloed.** Denk bijvoorbeeld aan thuis en op je werk je afval scheiden, de verwarming op 15 graden zetten als er niemand thuis is of je tuin op een groene manier inrichten zodat het regenwater weg kan. Hierop kun je zelf wél directe invloed uitoefenen. Door je energie te richten op de zaken binnen je cirkel van invloed, bereik je de grootste verandering.

Dat geldt ook voor ons als gemeente. Wij geven het goede voorbeeld en lopen voorop in het realiseren van de duurzaamheidsambities binnen onze eigen organisatie. Via wet- en regelgeving en beleid scheppen we het juiste klimaat voor de inwoners, bedrijven en andere organisaties in onze gemeente om binnen *hún* cirkel van invloed ook duurzaamheidsambities te kunnen realiseren. Wij steken onze hand dus in eigen boezem en vragen jou dat ook te doen. Alleen redden we het namelijk niet, maar samen wel.

### 3.5 Betrokken partijen

Duurzaamheid is van ons allemaal. En dat geldt niet alleen voor partijen buiten de gemeentelijke organisatie, maar ook de gemeentelijke organisatie zelf. Duurzaamheid komt terug in allerlei disciplines binnen de gemeente en is niet alleen de verantwoordelijkheid van de medewerker

Duurzaamheid. Net zoals een opgeruimd schoolplein niet alleen de verantwoordelijkheid van de conciërge is.

Daarom zijn bij de concretisering van onze duurzaamheidsdoelstellingen de verschillende disciplines binnen de gemeentelijke organisatie betrokken.

#### **Betrokken interne disciplines**

- Inkoop
- Beheer openbaar groen
- Beheer riool/ Klimaatadaptatie
- Beheer openbare ruimte
- Buitendienst
- Beheer Gemeentelijke gebouwen
- Ruimtelijk Ordening
- Vergunningverlening en handhaving
- Milieu
- Welzijn
- Afval
- Duurzaamheid

#### **Externe stakeholders**

Daarnaast is een extern participatietraject gevolgd. Voor dit traject zijn onderstaande partijen (externe stakeholders) uitgenodigd om te participeren.

- Inwoners jong en oud (uitgenodigd via verenigingen, dorpsplatforms)
- Coöperatie Cranendonck
- Bedrijven groot en klein (horeca, supermarkten, kantoren, winkels, industrie, agrariërs, bouw/-installatiebedrijven, etc.)
- Zorginstellingen
- Scholen
- Woningbouwcorporaties

Samen met deze intern en extern betrokkenen hebben we de duurzaamheidsambitie voor gemeente Cranendonck aangescherpt en geconcretiseerd. Het resultaat hiervan zie je nu voor je. Een korte beschrijving van het traject dat we met hen doorlopen hebben, staat in Bijlage 3.

## 4 Stip aan de horizon

We willen onze ambities concretiseren en werk maken van duurzaamheid. Om doelgericht aan de slag te gaan, is het belangrijk dat we een stip aan de horizon hebben: waar doen we het voor en waar werken we naartoe?

### 4.1 Landelijk beleid

Om onze stip te kunnen bepalen hebben we eerst gekeken naar de stippen aan de horizon die vanuit landelijk beleid gesteld worden. Deze staan per duurzaamheidsthema in onderstaand figuur vermeld.

Thema	Stip aan horizon van landelijk beleid
Energietransitie	In 2050 is energievoorziening bijna helemaal duurzaam. <sup>4</sup> In 2050 is de uitstoot van CO <sub>2</sub> (broeikasgassen) 80-95% minder vergeleken met 1990. <sup>5</sup> In 2050 moeten alle woningen aardgasvrij zijn. In 2050 een volledig energieneutrale gebouwde omgeving. <sup>6</sup>
Materiaaltransitie	In 2050 is de Nederlandse economie 100% circulair. Met als tussenstappen: <ul style="list-style-type: none"><li>• in 2030 moet Nederland al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel);</li><li>• voor huishoudelijk afval: 75% afvalscheiding in 2020 en 100 kg restafval per inwoner per jaar en 30 kg per inwoner per jaar in 2025. (VANG-programma; Van Afval Naar Grondstof)</li></ul>
Klimaatadaptatie	In 2050 is de ruimtelijke inrichting van Nederland structureel minder kwetsbaar voor klimaatverandering. <sup>7</sup>
Biodiversiteit	Uiterlijk in 2020 is het verlies aan biodiversiteit tot staan gebracht en hebben we veerkrachtige ecosystemen en ecosysteemdiensten. In 2027 zijn alle ontbrekende verbindingen in Natuur Netwerk Brabant gedicht (provinciaal beleid).
Schone leefomgeving	Een schone, veilige en gezonde leefomgeving
Duurzaam samen leven	<i>Geen landelijke stip.</i>

Figuur 4. Stippen aan de horizon vanuit landelijk beleid.

### 4.2 Cranendonckse stip: klimaatneutraal in 2050

Voor het bepalen van onze stip aan de horizon kijken we niet alleen naar de stippen vanuit landelijk beleid maar ook naar de wens van onze gemeenteraad:

- duurzaamheid als speerpunt;
- ambitieuze doelen voor duurzaamheid stellen;
- concreet en vooruitstrevend aan de slag.

De uitdagingen die voor ons liggen vanuit landelijk beleid (zie Figuur 4) zijn behoorlijk ambitieus. Om hier invulling aan te kunnen geven zijn grote investeringen nodig. Dit betekent ook financieel

<sup>4</sup> Ministerie van Economische Zaken (2016). *Energieagenda*.

<sup>5</sup> Ministerie van Economische Zaken (2016). *Energieagenda*.

<sup>6</sup> Dit is niet alleen landelijk beleid, maar ook een Europese afspraak.

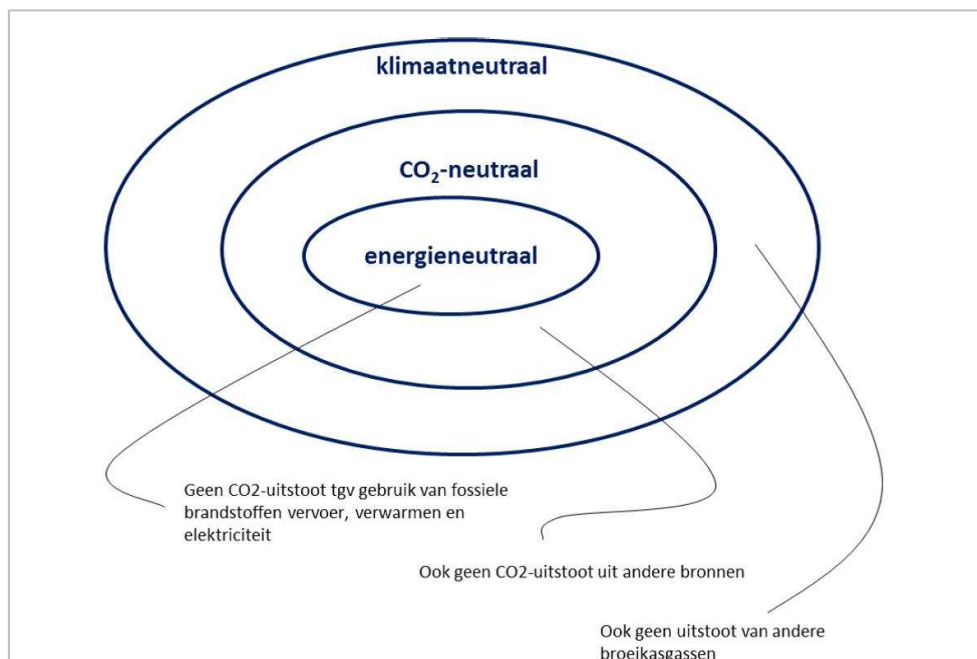
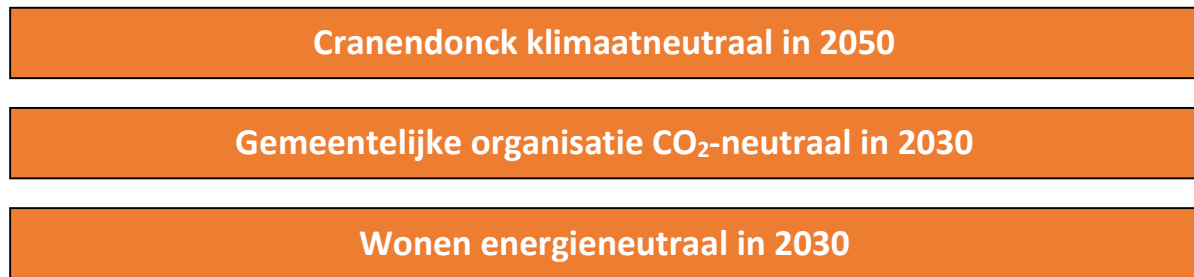
<sup>7</sup> Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2016). *Aanpassen met ambitie. Nationale klimaatadaptatiestrategie 2016*.

behoorlijke investeringen. We willen doelen stellen die haalbaar zijn. Daarom is ervoor gekozen om aan te sluiten bij de ambitieuze landelijke doestellingen. Daarnaast conformeren we ons aan de ambitie: Gemeentelijke organisatie CO<sub>2</sub>-neutraal in 2030. Vanuit de woonvisie geldt de ambitie Wonen energieneutraal in 2030.

Thema	Doel voor Cranendonck in 2050
Energietransitie	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Energievoorziening bijna helemaal duurzaam.</li> <li>✓ De uitstoot van CO<sub>2</sub> (broeikasgassen) is 80-95% minder vergeleken met 1990.</li> <li>✓ Cranendonck aardgasvrij.</li> <li>✓ De gebouwde omgeving is volledig energieneutraal.</li> </ul> <p>Met als tussenstappen:</p> <p>2030:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Gemeentelijke organisatie CO<sub>2</sub>-neutraal in 2030</li> <li>✓ Wonen energieneutraal in 2030 (Woonvisie Cranendonck 2018-2030)</li> </ul>
Materiaaltransitie	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ De Cranendonckse economie is 100% circulair.</li> </ul> <p>Met als tussenstappen:</p> <p>2020:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ voor huishoudelijk afval: in 2020 75% afvalscheiding en 100 kg restafval per inwoner per jaar (doelstelling al behaald sinds 2015)</li> </ul> <p>2025:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ 30 kg restafval per inwoner per jaar. (VANG-programma; Van Afval Naar Grondstof)</li> </ul> <p>2030:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>✓ in 2030 gebruikt Cranendonck 50% minder primaire grondstoffen (mineralen, metalen en fossiel) ten opzichte van 2017</li> </ul>
Klimaatadaptatie	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ De ruimtelijke inrichting is klimaatbestendig en waterrobuust.</li> </ul>
Biodiversiteit	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Een waardevol Natuur Netwerk Brabant zonder ontbrekende verbindingen.</li> </ul>
Schone leefomgeving	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Goede kwaliteit van de leefomgeving: veilig, gezond en schoon.</li> </ul>
Duurzaam samen leven	<ul style="list-style-type: none"> <li>✓ Samenredzaamheid: inwoners hebben en houden regie over eigen leven</li> <li>✓ Leefbaarheid: inwoners voelen zich prettig in hun woonomgeving</li> <li>✓ Participatie: inwoners doen mee en dragen bij (naar vermogen)</li> <li>✓ Talentontwikkeling: inwoners groeien gezond en veilig op en kunnen zich maximaal ontwikkelen</li> </ul>

Figuur 5. Vertaling Klimaatneutraal in 2050 naar doelstelling per onderliggend thema

Het samenvatten van ambities voor de verschillende thema's (zie Figuur 5) geeft de overkoepelende Cranendonckse stip op de horizon:



Figuur 6. Verschil Klimaatneutraal, CO<sub>2</sub>-neutraal, energieneutraal

### Wat betekenen deze ambities in de praktijk?

Cranendonck klimaatneutraal 2050: Activiteiten binnen onze gemeente hebben geen negatieve invloed op onze leefomgeving. We gaan in eerste instantie aan de slag met het terugdringen van CO<sub>2</sub> uitstoot, maar focussen niet alleen daarop. Wij zetten ons ook in voor een klimaatbestendig Cranendonck. Het terugdringen van andere broeikasgassen hoort bij klimaatneutraal worden.

### Gemeentelijke organisatie CO<sub>2</sub> neutraal in 2030:

We willen als gemeente CO<sub>2</sub> neutraal worden door het directe energieverbruik te verminderen en het overige energieverbruik (indien nodig) te compenseren. We verminderen het energieverbruik van gemeentelijke gebouwen, het wagenpark, zakelijk gereden kilometers, openbare verlichting, gemalen en verkeersregelinstallaties.

### Wonen energieneutraal 2030:

We wekken minimaal zoveel energie op als dat alle Cranendonckse huishoudens samen verbruiken.

Reikwijdte ambities: Binnen de gemeentegrenzen van Gemeente Cranendonck ligt de rijksweg A2 en de zinkfabriek. Dit zijn bronnen met zeer grote impact op de CO<sub>2</sub> uitstoot, waarop de gemeente geen invloed heeft. Voor het lokaal klimaatbeleid kiezen we er daarom voor deze bronnen niet mee te nemen.

In de volgende hoofdstukken zijn per thema de doelstellingen geconcretiseerd in een actieplan per thema voor de komende vijf jaar. Hierbij zijn als uitgangspunten gehanteerd:

- haalbare doelen;
- acties binnen je eigen cirkel van invloed;
- begin zelf en geef het goede voorbeeld.

## 5 Actieplan Energietransitie

De energietransitie is de verandering om van fossiele brandstoffen naar volledig duurzame energiebronnen over te stappen (zoals zonne-, en windenergie, en energie uit bodem en water).

Binnen de energietransitie is besparing ook een belangrijk thema. Energie wordt gebruikt in onze bebouwde omgeving (woningen, utiliteitsbouw, bedrijfspanden), openbare ruimte (denk aan openbare verlichting), bedrijfsprocessen en mobiliteit.

Wat niet verbruikt wordt, hoeft uiteraard ook niet op te wekken. Besparen is daarmee een belangrijk onderdeel van de energietransitie.

In deze paragraaf komen aan de orde als onderdeel van de Regionale Energie Strategie:

- duurzame opwek van energie;
- energiebesparing;
- Transitie warmte.

Energietransitie vindt ook plaats op andere gebieden zoals mobiliteit, openbare verlichting, landbouw en industrie. Deze onderwerpen maken geen onderdeel uit van de RES, maar hier liggen natuurlijk ook kansen om de CO<sub>2</sub>-uitstoot terug te dringen. Daarom komen deze onderwerpen terug in paragraaf 5.3.3.

### 5.1 Stip aan de horizon

Thema	Doel voor Cranendonck
Energietransitie	<p>2050:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>✓ Energievoorziening bijna helemaal duurzaam.</li><li>✓ De uitstoot van CO<sub>2</sub> (broeikasgassen) is 80-95% minder vergeleken met 1990.</li><li>✓ Cranendonck aardgasvrij.</li><li>✓ De gebouwde omgeving is volledig energieneutraal.</li></ul> <p>Met als tussenstappen:</p> <p>2030:</p> <ul style="list-style-type: none"><li>✓ Gemeentelijke organisatie CO<sub>2</sub>-neutraal in 2030</li><li>✓ Wonen energieneutraal in 2030 (Woonvisie Cranendonck 2018-2030)</li></ul>

### 5.2 Wat gebeurt al?

Overall om ons heen zien we tekenen van de energietransitie, veel woningeigenaren plaatsen zonnepanelen, kiezen voor een hybride of elektrische auto of laten hun woning (beter) isoleren. Bij Nyrstar is in 2018 een van de grootste zonnenvelden van Nederland (65ha) gerealiseerd. En zo worden er steeds meer stappen genomen die bijdragen aan de energietransitie.

Cranendonck staat net als vele andere gemeenten aan de start van de energietransitie. We beginnen niet bij nul. Een opsomming van wat we nu al doen:

- De Groene Zone (zonnepanelenproject voor particulieren);

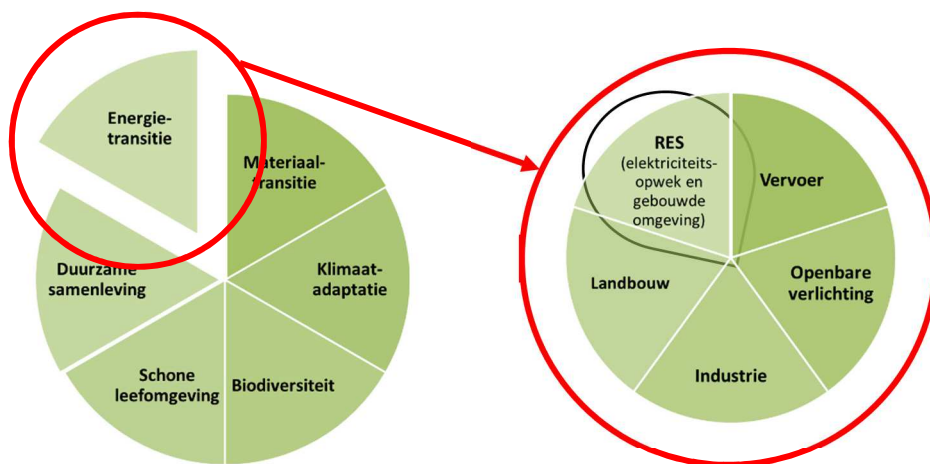


- de ontwikkeling van Neerlanden II<sup>8</sup> als duurzame wijk;
- onderzoek naar verduurzaming openbare verlichting;
- duurzaam gemeentelijk wagenpark (dienstfietsen, dienstauto's elektrisch en waar dat niet mogelijk is Euro VI, (privé) laadpalen naast gemeentehuis voor elektrische dienstauto's en een (privé) laadpaal op de gemeentewerf voor de elektrische auto's van de buitendienst);
- verschillende openbare elektrische laadpalen in de gemeente (in totaal 3 openbare laadpalen: bij sportpark Maarheeze, sportpark Budel en De Borgh in Budel);
- gemeentehuis label A++;
- installatie van 108 zonnepanelen op het dak van De Borgh;
- monitoring energiegebruik gemeentelijke gebouwen;
- inkoop groene stroom en groen gas;
- controles van naleving van de Europese Energie-Efficiency Richtlijn (zie Bijlage 1) via de Omgevingsdienst (ODZOB);
- prestatieafspraken met Wocom over de verduurzaming van hun woningbezit.

Om de energietransitie te doorlopen is ondersteunende wet- en regelgeving van kracht. Deze is opgenomen in Bijlage 4.

### 5.3 Ontwikkelingen komende jaren

Belangrijke ontwikkeling in het kader van de energietransitie die de komende tijd veel gaat vragen is de ontwikkeling van de Regionale Energie Strategie. Onderdeel hiervan is de beslissing van het Rijk om alle gebouwen in 2050 aardgasvrij te laten zijn. Dit betekent dat we een warmtetransitie gaan doorlopen. Woningen moeten van het aardgas af en worden op een alternatieve- nader te bepalen manier- verwarmd. Ook op andere vlakken zien we verandering. Mobiliteit is hier een duidelijk voorbeeld van. We zien steeds meer elektrisch vervoer en ook waterstofgas wordt als mogelijk alternatief gezien voor vervuilende diesel- en benzineauto's.



Figuur 7. De RES als onderdeel van de energietransitie

<sup>8</sup> De gemeente zet in op een duurzame en kwalitatieve invulling van de wijk met ruimte voor ecologische initiatieven.

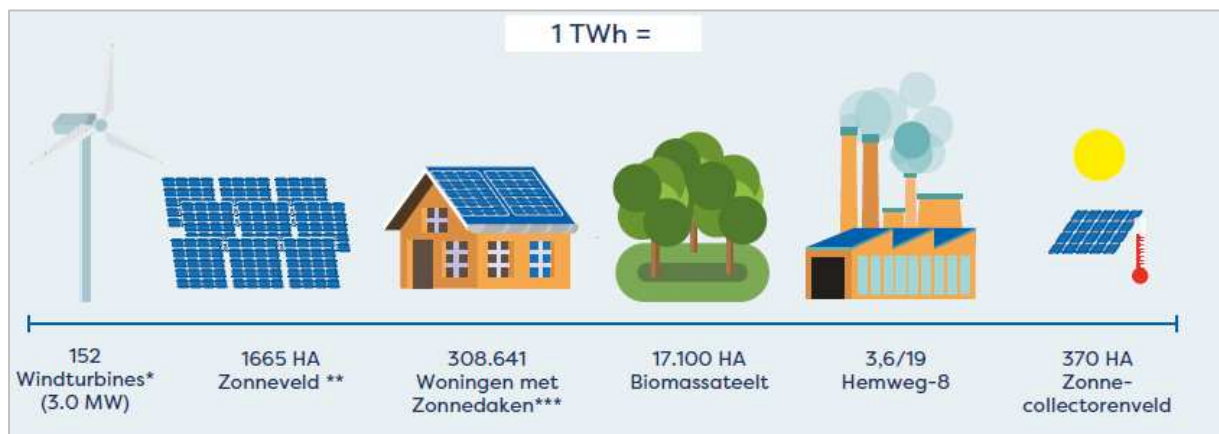
### 5.3.1 Regionale Energie Strategie (RES)

De Regionale Energiestrategie (RES) is een regionale vertaling van de landelijke opgave in het Klimaatakkoord. Dit akkoord heeft één groot doel: in 2030 49% minder broeikasgassen uitstoten dan in 1990 en een klimaatneutrale samenleving in 2050.

In een RES staat de energieopgave van een regio centraal. De RES bevat het energieverbruik en de CO<sub>2</sub>-uitstoot van de regio, het potentieel aan duurzame opwekking en de concrete plannen om vraag en aanbod bij elkaar te brengen in de regio. De RES is daarmee een bod van de regio aan het Rijk hoe en in welke mate de regio bijdraagt aan het Klimaatakkoord. De gemeente Cranendonck werkt daartoe met provincie, waterschappen, netbeheerder en 20 regiogemeenten samen in de Metropoolregio Eindhoven.

Het opstellen van de RES is niet vrijblijvend. Opgeteld moeten de bijdragen van alle 30 regio's in Nederland voldoende zijn om de landelijke opgave te dekken. Is dat niet het geval, dan legt het Rijk een opdracht op. De uitkomsten van de RES worden in 2020 in het omgevingsbeleid van gemeenten en provincie opgenomen.

De landelijke opgave is de duurzame opwekking van tenminste 35 TWh in 2030, de regionale opgave is daarmee ca. 1,3 TWh voor de regio Zuidoost-Brabant. Figuur 8 geeft u een idee hoeveel dat is.



Figuur 8. 1 Twh staat gelijk aan...

De RES is van toepassing op de gebouwde omgeving (woningen, utiliteitsbouw, bedrijfspanden). De RES geeft aan wat de energiebesparingsmogelijkheden zijn voor de bebouwde omgeving en het vermogen aan duurzaam op te wekken energie om de warmte transitie mogelijk te maken.

De RES bestaat uit de volgende onderdelen:

1. energiebesparingsplan;
2. elektriciteitsplan;
3. regionale structuur warmte (warmteplan);
4. infrastructureel plan;
5. uitvoeringsprogramma en beschrijving van uitvoeringsorganisatie.

De concept Regionale energiestrategie (RES) moet een half jaar na ondertekening van het klimaatakkoord klaar zijn. De RES 1.0 18 maanden na ondertekening van het klimaatakkoord.

De RES draagt bij aan de invulling van de doelstellingen:

#### Doel voor Cranendonck: duurzame energievoorziening in 2050

2030:

- ✓ Wonen energieneutraal in 2030 (uit Woonvisie Cranendonck 2018 – 2030)

2050:

- ✓ Energievoorziening bijna helemaal duurzaam.
- ✓ De uitstoot van CO<sub>2</sub> (broeikasgassen) is 80-95% minder vergeleken met 1990.
- ✓ De gebouwde omgeving is volledig energieneutraal.

Er moet ook een transitievisie warmte opgesteld worden, waarin staat hoe we ervoor gaan zorgen dat de bestaande bebouwde omgeving van het aardgas af gaat inclusief een planning op wijkniveau. De Transitievisie warmte moet eind 2021 klaar zijn en dan volgen de uitvoeringsplannen op wijkniveau.

##### 5.3.1.1 Gemeentelijke organisatie

Verandering begint bij jezelf. Als gemeentelijke organisatie hebben we het doel gesteld in 2030 CO<sub>2</sub>-neutraal te zijn. We beginnen zelf zodat we het goede voorbeeld kunnen geven en uitdragen.

Het gemeentehuis is een aantal jaren geleden geheel gerenoveerd en verduurzaamd. Toch is er zeker nog winst te behalen zijn binnen onze organisatie en bij de overige gemeentelijke gebouwen. Om na te gaan waar de grootste winst te behalen is gaan we een CO<sub>2</sub>-footprint uitvoeren. Op basis daarvan kan bepaald worden waar investeringen het meest zinvol zijn en creëren we een nulsituatie vanuit waar we kunnen verbeteren.

##### 5.3.1.2 Gemeentelijke gebouwen

Naar verwachting is grote energiebesparing te verwachten bij onze eigen gemeentelijke gebouwen. Hiervoor wordt een plan van aanpak opgesteld. Verduurzaming van gemeentelijke gebouwen wordt als onderdeel opgenomen in de meerjaren onderhoudsprogramma's (MJOP's). Hierbij wordt begonnen met de grotere gemeentelijke panden. Scholen en sportfaciliteiten zijn niet in eigendom van de gemeente of vallen onder een onderhoudscontract. Energierekeningen worden over het algemeen door de gebruikers van de panden betaald. Zij hebben dus baat bij het nemen van energiebesparende maatregelen.

Naast het verduurzamen van haar gemeentelijke gebouwen wil de gemeente panden die geen functie hebben voor de gemeente verkopen.

Gemeentelijke gebouwen zullen onder voorwaarden van verduurzaming van het pand worden verkocht. Doen we dit niet dan verplaatsen dergelijke gebouwen zich van binnen onze cirkel van invloed naar daarbuiten. Wat betekent dat doelstellingen lastiger te behalen zijn.

De ervaringen die we opdoen met het verduurzamen van onze gemeentelijke gebouwen kunnen we gebruiken om anderen te stimuleren maatregelen te nemen.

##### 5.3.1.3 Ruimtelijke ontwikkelingen

Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen worden ontwikkeld met oog op de doelstellingen uit deze nota. Waaronder de doelstelling Klimaatneutraal 2050 en energieneutraal in 2030. Dit betekent dat nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen duurzaam en ten minste energieneutraal worden ingericht. Hierbij geeft de gemeente zelf het goede voorbeeld en stimuleert zij derden dit ook te doen.

Concreet betekent dit voor de in ontwikkeling zijnde ruimtelijke ontwikkelingen:

- Baronie van Cranendonck: energieneutraal 2030 en klimaatneutraal 2050;
- De Neerlanden II: minimaal energieneutraal en klimaatrobuust.

Doelstellingen die betrekking hebben op groen en water worden verder uitgewerkt in de klimaatagenda en nota biodiversiteit.

### 5.3.2 Transitievisie warmte – Nederland in 2050 aardgasvrij

In 2050 moet Nederland aardgasvrij zijn. De regie voor de overgang naar aardgasvrij ligt bij gemeenten. Aardgas kennen we vooral van koken (gasfornuis), maar waar we aardgas het meest voor gebruiken is voor verwarmen (van onze woningen en van douche-/kraanwater). In feite is ‘van het aardgas af’ een warmtetransitie voor de gebouwde omgeving. Gemeenten moeten hiervoor een transitie visie warmte en wijkuitvoeringsplannen maken. In de transitievisie warmte staan per wijk de alternatieven voor aardgas benoemd met een wijk-voor-wijk planning om de transitie te doorlopen. De transitievisie warmte is een verplicht onderdeel van de RES. Draagvlak bij vastgoedeigenaren, bewoners en de netbeheerder is essentieel.

De transitievisie warmte moet voor 2021 aangeleverd worden bij het Rijk. Vervolgens kunnen uitvoeringsplannen opgesteld worden. Ter ondersteuning van gemeenten verzorgt het Rijk globale informatie over mogelijke alternatieven per wijk (september/oktober 2019) en een leidraad (maart 2020).

Zowel de transitievisie warmte als de uitvoeringsplannen moeten samen met de stakeholders opgesteld worden.

Het traject aardgasvrij draagt bij aan de invulling van de doelstelling:

Doel voor Cranendonck: aardgasvrij in 2050	
✓	De uitstoot van CO <sub>2</sub> (broeikasgassen) is 80-95% minder vergeleken met 1990.
✓	Cranendonck aardgasvrij.

### 5.3.3 Overig (mobiliteit, openbare verlichting, landbouw en industrie en overige bedrijven)

De focus van de energietransitie ligt op de grote uitdagingen in de gebouwde omgeving, maar op andere vlakken is ook veel winst te behalen.

#### 5.3.3.1 Mobiliteit

In plattelandsgemeenten wordt over het algemeen veel gebruik gemaakt van de auto als vervoermiddel. Zo ook in Cranendonck. Op steeds meer plekken, met name in grote steden worden vervuilende auto's geweerd door milieuzones. In Cranendonck is dit niet aan de orde, maar zien we wel steeds meer hybride en elektrische auto's in onze gemeente. Om op termijn klimaatneutraal te worden moet ook de mobiliteit in onze regio verduurzamen.

Cranendonck zet samen met de regio in op alternatieven voor autoverkeer, zoals: het verbeteren van bestaande fietsverbindingen het creëren van een snelle fietsverbinding tussen Weert en Eindhoven en het verbeteren van het openbaar vervoer van, naar en in onze gemeente. Ook wordt ingezet op een betere doorstroming op de A2.

Naast inzet op alternatieven zien we steeds meer elektrische auto's op de markt komen. Veelal kunnen deze bij mensen thuis op de oprit opgeladen worden. Waar dit niet mogelijk is kan een elektrische laadpaal in de openbare ruimte worden aangevraagd. De gemeente wil laadpunten in de

openbare ruimte op strategische plekken laten plaatsen, zoals bij station Maarheeze en bij de centra in Budel en Maarheeze. Dit wordt verder uitgewerkt in het beleid elektrische laadpalen dat naar verwachting in 2019 wordt vastgesteld.

Ook stimuleert de gemeente haar eigen medewerkers om duurzamer met hun mobiliteit om te gaan. Werknemers van de gemeente Cranendonck krijgen momenteel geen reiskostenvergoeding (woon-werk) dit stimuleert medewerkers uit de buurt van Budel voor gemeente Cranendonck te komen werken en reiskilometers voor woon-werk verkeer te beperken. Voor externe overleggen worden naast woon-werk kilometers ook diverse werk-werk kilometers afgelegd. Om duurzame mobiliteit te stimuleren heeft de gemeente voor haar medewerkers al business cards voor het openbaar vervoer en enkele elektrische fietsen beschikbaar. Het verder verminderen van autokilometers is mogelijk door slimmer te overleggen (bv. op afstand met behulp van videoconferentie of door het beschikbaar stellen van (elektrische) deelauto's. Of dit reëel is moet onderzocht worden. Potentieel kan dit leiden tot besparing van CO<sub>2</sub>-uitstoot, gezondere medewerkers, en kostenbesparing.

#### *5.3.3.2 Openbare verlichting*

Onze openbare verlichting maakt deel uit van ons totale gemeentelijke energieverbruik. Verduurzaming van de openbare verlichting levert potentieel grote besparingen op, zowel qua energie als kosten. In gemeente Cranendonck hebben we op meerdere plekken relatief nieuwe verlichting waardoor financiële besparingen bij vervanging minder groot zijn. De mogelijkheden van besparing op openbare verlichting worden momenteel onderzocht. Hiervoor wordt naar verwachting eind 2019 een voorstel gedaan. In dit voorstel wordt uitgegaan van de landelijke doelstelling uit het energieakkoord:

50% energiebesparing in openbare verlichting en verkeersregelininstallaties in 2030 (t.o.v. 2013)

Om te komen tot 50% energiebesparing moeten 5200 lampen en armaturen vervangen worden voor LED.

#### *5.3.3.3 Landbouw*

In alle sectoren is winst te behalen op het gebied van duurzaamheid, zo ook in de landbouwsector. Enerzijds door besparingen. Deze worden net als bij de industrie afgedwongen door wettelijke regelgeving: o.a. door de energiebesparingsplicht en informatieplicht.

Anderzijds overwegen grondeigenaren hun gronden in te zetten voor opwekking van duurzame energie (windmolens, zonneparken) op landbouwgrond. Gemeente Cranendonck ziet zonnepanelen het liefst op daken en onderzoekt momenteel of grondgebonden zonnepanelen onder voorwaarden mogelijk zijn. Om de juiste afweging te maken voor het plaatsen van zonnepanelen op grond is de Visie zonneparken in ontwikkeling. Naar verwachting wordt deze gelijktijdig met voorliggende Nota duurzaamheid vastgesteld.

Verder loopt in Cranendonck het traject Buitenkans!. Buitenkans! beoogt de transitie in het buitengebied goed te laten verlopen. In dit proces wordt duurzaamheid ook meegenomen.

#### *5.3.3.4 Industrie en overige bedrijven*

De niet-agrarische bedrijven hebben ook te maken met landelijke regelgeving op gebied van energiebesparing. Voor grote bedrijven is dit de Europese Energie-Efficiency Richtlijn (EED) (voor toelichting zie Bijlage 4). Kleinere bedrijven met energieverbruik vanaf 50.000 kWh elektriciteit of 25.000 m<sup>3</sup> aardgas(equivalent) per jaar moeten voldoen aan de energiebesparingsplicht en informatieplicht hierover. Dit houdt in dat het bedrijf de energiebesparende maatregelen die binnen

5 jaar terugverdiend kunnen worden, verplicht moet nemen. Wordt dit niet gedaan dan is de gemeente bevoegd hierop te handhaven.

In gemeente Cranendonck is veel bedrijvigheid. De daken van bedrijfsgebouwen zijn vaak geschikt voor het opwekken van zonne-energie.

#### 5.4 Acties energietransitie voor 2020-2024

Onderstaand een volledig overzicht van de acties binnen de energietransitie. De acties voor de komende jaren zijn vooral gericht op de ontwikkeling van de RES en het aardgasvrij traject. Verder richt de gemeente zich op het goede voorbeeld geven, het toepassen en handhaven van wet- en regelgeving en het faciliteren van kennisuitwisseling tussen externe partijen.

De meeste acties vallen onder het basis scenario. Wanneer de actie valt onder het ambitieuze scenario dan is dit met een **(+)** achter de actie aangegeven. Zie paragraaf 11.3.2 voor een toelichting op het basis en het ambitieuze scenario.

#### **Acties RES:**

##### *Direct voortvloeiend uit RES*

- Energiebesparingsplan (RES)
- Elektriciteitsplan (RES)
- Regionale Structuur warmte (RES)
- Infrastructureel plan (RES)
- Uitvoeringsprogramma (RES)
- RES implementeren in Omgevingswet
- Uitvoering geven aan RES
- Visie zonneparken opstellen (evaluatie in 2021)
- Verkennen mogelijkheden energiecridor in Cranendonck (ten behoeve van uitvoering RES)
- Visie windenergie opstellen
- Overige beleidskaders opstellen waar nodig voor uitvoering RES
- Verkennen mogelijkheden eigen B.V. gemeente ten behoeve van energie opwek **(+)**
- Monitoring opwekking en besparing energie **(+)**
- Haalbaarheidsstudie innovatieve collectieve warmteopwekking en -opslag ten behoeve van versnelling van het gas af **(+)**

##### *Het goede voorbeeld geven: verduurzaming gemeentelijke organisatie*

- Uitvoeren van een CO<sub>2</sub>-footprint
- Monitoren CO<sub>2</sub>-uitstoot
- Verkennen mogelijkheden verduurzamen mobiliteit eigen organisatie
- Opstellen stappenplan naar klimaatneutraal 2050
- Implementeren CO<sub>2</sub>-uitstoot als onderdeel van onze organisatie en beslissingen **(+)**

##### *Het goede voorbeeld geven: verduurzaming gemeentelijke gebouwen*

- Inventariseren mogelijkheden verduurzamen gemeentelijke gebouwen
- Inkoop groene stroom en groen gas voortzetten
- Monitoren energiegebruik gemeentelijke gebouwen
- Besparingsmaatregelen energiegebruik gemeentelijke gebouwen
- Eigen gemeentelijke gebouwen aardgasvrij in 2030

- Nieuwe gemeentelijke gebouwen aardgasvrij bouwen
- Verkennen mogelijkheden verduurzamen scholen (schoolakenrevolutie, zon op dak)
- Verkennen mogelijkheden verduurzamen sportcomplexen
- Eigen kantoren minimaal label C in 2023 (wettelijk minimale eis)
- Eigen gemeentelijke gebouwen energieneutraal in 2030

*Het goede voorbeeld geven: verduurzaming gemeentelijke openbare verlichting en installaties*

- Verduurzamen gemeentelijke installaties (pompen en gemalen)
- Voorstel verduurzaming openbare verlichting

*Het goede voorbeeld geven: verduurzaming ruimtelijke ontwikkelingen*

- Advisering duurzaamheid bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen
- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen energieneutraal – klimaatneutraal
- Acties bevorderen duurzaam bouwen (+)

*Faciliteren van/ Afspraken met externe partners voor gebouwde omgeving*

- Ondersteuning van burgerinitiatieven die bijdragen een verduurzaming van Cranendonck
- De Groene Zone (zonnepanelenproject voor particulieren)
- Wonen energieneutraal in 2030 verkennen mogelijkheden samenwerking Wocom (bijv. een energieneutrale woning van Wocom als voorbeeldwoning)
- Prestatieafspraken Wocom handhaven
- Energieloket voor bewoners
- Energie advies / coaches project opstarten voor particulieren (+)
- Verkennen mogelijkheden duurzaamheidslening voor particulieren (+)
- Project verduurzamen huishoudens zeer lage inkomens (+)

**Acties transitievisie warmte:**

- Opstellen Transitievisie warmte op gemeenteniveau
- Opstellen uitvoeringsplannen transitievisie warmte en uitvoering geven aan bestaande bebouwing van het gas af
- Meedoen met regionale collectieve verduurzamingsmaatregelenproject voor woningeigenaren (bijv. isolatie), indien dat wordt opgestart
- Het zelf opstarten van collectieve verduurzamingsmaatregelen in de gemeente (+)

**Acties overig (aanvullend op acties die al onder de RES en Transitievisie warmte zijn genoemd):**

*Mobiliteit*

- Beleid opstellen elektrische laadpalen
- Plaatsen laadpalen
- Stimuleren van OV, fiets, autodelen en overige mogelijkheden verduurzamen mobiliteit binnen onze gemeentegrenzen

*Landbouw*

- Duurzaamheid in brede zin in Project Buitenkans!

*Industrie en overige bedrijven:*

- Energiebesparingsplicht en informatieplicht: organiseren seminars ervaringen uitwisselen (+)

- Energiebesparingsplicht en informatieplicht: handhaven (of bij **(+)**): intensief handhaven)
- Informeren over niet-eigen kantoren minimaal label C in 2023
- Handhaven niet-eigen kantoren minimaal label C vanaf 2023 (of bij **(+)**): intensief handhaven)
- Verkennen mogelijkheden pilot verduurzamen bedrijventerreinen (zon op dak)
- Projecten verduurzamen gebouwde omgeving Cranendonck (voor niet-woningen) **(+)**
- Verkennen mogelijkheden duurzaamheidslening voor ondernemers **(+)**
- Energie advies / coaches project opstarten voor ondernemers **(+)**



## 6 Actieplan Materiaaltransitie

De materiaaltransitie is de verandering van afval naar 100% circulair materiaalgebruik. Om dit te bereiken dringen we verspilling terug en gebruiken we onze afvalstromen opnieuw. We moeten omdenken: Ons afval is geen afval meer, maar een grondstof om iets nieuws van te maken.

### 6.1 Stip aan de horizon

Thema	Doel voor Cranendonck
Materiaaltransitie	2050: ✓ De Cranendonckse economie is 100% circulair.  Met als tussenstappen: 2020: ✓ voor huishoudelijk afval: in 2020 75% afvalscheiding en 100 kg restafval per inwoner per jaar (doelstelling al behaald sinds 2015) 2025: ✓ 30 kg restafval per inwoner per jaar. (VANG-programma; Van Afval Naar Grondstof) 2030: ✓ in 2030 gebruikt Cranendonck 50% minder primaire grondstoffen (mineralen, metalen en fossiel) ten opzichte van 2017

### 6.2 Wat gebeurt er al?

Afval produceren we thuis (huishoudelijke afvalinzameling), op ons werk (denk aan de afvalbakken op het gemeentehuis of afval geproduceerd bij bedrijven) en in de openbare ruimte (denk aan groenbeheer en de openbare prullenbakken buiten).

Hetgeen waar we als gemeentelijke organisatie het meeste invloed op hebben is het afval dat we zelf produceren (in onze gemeentelijke gebouwen, bij ons werk in de openbare ruimte) en het gebruik van de grondstoffen die we zelf inkopen via het inkopen van producten en diensten. Daarnaast zijn we als gemeente wettelijk verantwoordelijk voor de huishoudelijke afvalinzameling. Door de afvalinzameling in te richten op een manier waardoor huishoudens zo makkelijk mogelijk hun afval kunnen scheiden, kunnen we onze inwoners faciliteren om minder restafval te produceren en op deze manier mede invloed uitoefenen op de hoeveelheid restafval die ontstaat bij huishoudens.

#### **Afval gemeentelijke bedrijfsvoering**

Afval in het gemeentehuis wordt momenteel maar beperkt gescheiden ingezameld. Papier wordt apart verzameld, maar GFT afval niet. Wel vragen we onze inwoners om GFT te scheiden van het restafval. In de afvalinzameling van de gemeentelijke bedrijfsvoering is dus nog winst te behalen. Het is belangrijk om hier stappen in te zetten, zeker als we ook het goede voorbeeld willen geven richting onze inwoners.

#### **Inkoop**

De belangrijkste inkoop- en aanbestedingstrajecten verlopen in Cranendonck via Bizob (Bureau Inkoop en Aanbestedingen Zuidoost-Brabant). Door Bizob worden structureel de duurzaamheidscriteria toegepast waarover landelijk afspraken zijn gemaakt (minimale eisen). Gemeente Cranendonck heeft het manifest 'Maatschappelijk Verantwoord Inkopen' ondertekend. Het bijbehorende actieplan is nog niet opgesteld. Tijdens het externe participatietraject kwam naar

voren dat het circulair aanbesteden door de gemeente een belangrijke rol speelt bij het 'aanzwengelen' van de markt. Overheden hebben een grote impact op de markt doordat ze relatief grote volumes inkopen.

### **Huishoudelijke afvalinzameling**

De doelstelling voor 2020 voor de huishoudelijke afvalinzameling: 2020 75% afvalscheiding en 100 kg restafval per inwoner per jaar wordt sinds 2015 behaald in gemeente Cranendonck. Momenteel wordt gewerkt om de doelstelling van 2025 van 30 kg restafval per inwoner per jaar te behalen.

Vanuit de afvalstoffeninzameling (huisvuil) is jaren geleden al ingezet op een goede afvalscheiding middels het Diftar systeem. Dit leidt tot goede resultaten. Cranendonck loopt in de voorhoede van Nederland als het gaat om afvalscheiding. Met het afvalbeleidsplan (2017) wordt voorscheiding geïntensiveerd. Hierbij worden afvalstromen aan de bron, bij mensen thuis, gescheiden. Om inwoners hierin te stimuleren en te faciliteren wordt het afval inzamelsysteem gewijzigd.

Voorscheiding vraagt in grotere mate om hand en spandiensten. De werkgelegenheid die hiermee gecreëerd wordt is een uitermate geschikte kans voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Momenteel participeren verenigingen al bij het ophalen van afval. Voor de toekomst wordt er naar mogelijkheden gezocht om inwoners, verenigingen en lokale bedrijven hierin verder te betrekken.

### **6.3 Ontwikkelingen komende jaren**

Nu grondstoffen moeilijker te winnen zijn en de afvalberg blijft groeien, is omschakelen naar een circulaire economie een goede oplossing. In een circulaire economie worden producten en grondstoffen maximaal hergebruikt en wordt waardevernietiging geminimaliseerd.

De komende jaren zal steeds meer ingezet worden op een circulaire economie. Hergebruik van materialen wordt de standaard. Om dit te kunnen bereiken wordt afval steeds beter gescheiden, zodat zuivere reststromen overblijven die gebruikt kunnen worden als grondstof. Al bij de aankoop van producten wordt rekening gehouden met de mogelijkheden tot hergebruik. In het kader van circulariteit is er een trend dat niet een product wordt gekocht, maar een service. Bijvoorbeeld, in plaats van het kopen van lantaarnpalen en armaturen wordt de service 'het verlichten van de openbare ruimte' ingekocht.

### **6.4 Acties voor 2020-2024**

De acties voor de komende jaren zijn in lijn met de landelijke doelstelling: Nederland circulair in 2050.

Acties materiaaltransitie:

- Opstellen actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen i.s.m. Bizob
- Onderzoeken of een CO<sub>2</sub>-besparingsnorm toegepast kan worden bij inkoop (bv. CO<sub>2</sub>-prestatieladder) (+)
- Pilots circulair inkopen/ Betrekken van specialisten om te komen tot meer duurzame aanbestedingen
- Ondertekenen grondstoffenakkoord (+)
- Actiepunten conform afvalbeleidsplan
- Zwerfafvalprojecten voortzetten
- Afvalinzameling gemeentelijke gebouwen naar een gescheiden systeem

## 7 Actieplan Klimaatadaptatie

Door klimaatverandering neemt de kans op wateroverlast, hitte, droogte en overstromingen toe. Dat levert risico's op voor onze economie, gezondheid en veiligheid. Het is van groot belang dat Nederland zich aanpast aan deze veranderingen. Als we niets doen, kan de schade in onze steden oplopen tot zo'n € 70 miljard in de periode tot 2050. Ook in het landelijk gebied kan aanzienlijke schade optreden. Stortbuien en langdurige neerslag veroorzaken ook daar wateroverlast. Op andere momenten ontstaat juist droogteschade. Hitte veroorzaakt uitzettingsproblemen bij spoorwegen, bruggen en andere infrastructuur. Ook raakt hitte de gezondheid van kwetsbare mensen, zoals ouderen en jonge kinderen.<sup>9</sup>

Bij klimaatadaptatie passen we onze gemeente zodanig aan om negatieve gevolgen van klimaatveranderingen te voorkomen. Hierbij maken we gebruik van klimaatscenario's. We zorgen ervoor dat schade door hittestress, wateroverlast, droogte en overstromingen zo veel mogelijk wordt voorkomen. We nemen maatregelen, nemen het onderwerp expliciet mee bij de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, het opknappen van bestaande bebouwing, vervanging van rioleringen, wegonderhoud en herinrichting groen.

### 7.1 Stip aan de horizon

Thema	Doel voor Cranendonck
Klimaatadaptatie	2050: ✓ De ruimtelijke inrichting is klimaatbestendig en waterrobuust.

De stip aan de horizon betekent dat Nederland in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht en dat bij (her)ontwikkelingen geen extra risico op schade en slachtoffers ontstaat voor zover dat redelijkerwijs haalbaar is.

### 7.2 Wat gebeurt er al?

Met een klimaatstresstest zijn de kwetsbare gebieden binnen de gemeente al in beeld gebracht. We doorlopen momenteel samen met onze stakeholders een traject om te komen tot een klimaatbestendige gemeente. Dit wordt naar verwachting in de tweede helft van 2019 afgerond en resulteert in een ambitiesdocument: Klimaatbestendig Cranendonck. Ondertussen worden er al veel zaken ondernomen: afkoppelen, groene schoolpleinen, wadi's, steen eruit, plant erin, het optimaliseren van het slotenbeheer enzovoorts.

### 7.3 Ontwikkelingen komende jaren

Door de klimaatverandering is een omslag in het denken nodig: klimaatbestendig en waterrobuust inrichten moet een vanzelfsprekend onderdeel van ruimtelijke (her)ontwikkelingen worden. Hier hoort ook vergroening bij. Op die manier kan ook bij extreme weersomstandigheden het dagelijks leven doorgang vinden en worden overstromingen, hittestress en verdroging zoveel mogelijk voorkomen.

In de deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie heeft het Deltaprogramma voorstellen opgenomen om de ruimtelijke inrichting van Nederland klimaatbestendig en waterrobuust te maken. Alle overheden en

---

<sup>9</sup> Bron: <https://www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma/gebieden-en-generieke-themas/ruimtelijke-adaptatie>

marktpartijen zijn daar samen verantwoordelijk voor.<sup>10</sup> In het ambitiedocument Klimaatbestendig Cranendonck worden deze ontwikkelingen verder uitgewerkt.

#### 7.4 Acties voor 2020-2024

De acties voor de komende jaren zijn in lijn met de landelijke doelstelling: Nederland is in 2050 klimaatbestendig en waterrobuust ingericht. Acties die nu we nu al uitvoeren (zoals aangegeven in paragraaf 7.2) zetten we voort. Aanvullend hierop zullen actiepunten worden opgenomen in de klimaatagenda die volgt uit het geschetste traject in paragraaf 7.2. Het volledige overzicht van actiepunten wordt in de tweede helft van 2019 aan de raad aangeboden.

Acties klimaatadaptatie:

- Alle acties uit klimaatagenda

---

<sup>10</sup> Bron: <https://www.deltacommissaris.nl/deltaprogramma/deltabeslissingen/deltabeslissing-ruimtelijke-adaptatie>

## 8 Actieplan Biodiversiteit

Biodiversiteit is de verscheidenheid van plant- en diersoorten en de onderlinge verhouding daartussen in een gebied (ecosysteem). We willen in Nederland graag onze natuur en biodiversiteit behouden en versterken. In een groene gemeente zoals de onze is dit een belangrijk onderwerp.

### 8.1 Stip aan de horizon

Thema	Doel voor Cranendonck
Biodiversiteit	2050: ✓ Een waardevol Natuur Netwerk Brabant zonder ontbrekende verbindingen.

### 8.2 Wat gebeurt er al?

De gemeente Cranendonck heeft veel mogelijkheden op het gebied van landschap en natuur. Het Grenzeloos Netwerk zoals omschreven in de gebiedsvisie Kansen over Grenzen is gericht op het verder versterken van de ecologische verbindingen tussen diverse grote en kleine natuurgebieden aan weerszijden van de grens. Daarmee en door het treffen van maatregelen als bijvoorbeeld het langer vasthouden van water (waterbuffering), worden robuustere en landschappelijk aantrekkelijkere gebieden gecreëerd. Dit biedt een hoogwaardige groene omgeving voor een innovatieve maakindustrie met meer belevingsmogelijkheden voor de inwoners en bezoekers van de regio.

#### Natuurgebieden

Cranendonck heeft honderden hectares natuur en bos in eigendom en is omringd door Natura 2000 gebieden: de Weerter- en Budelerbergen & Ringselven, het Leenderbos, Groote heide & De Plateaux en op iets grotere afstand De Peel en de Strabrechtse Heide en het Beuven. De beekdalen van de Bulder Aa en Sterkselsche Aa vormen een belangrijke schakel in de verbinding van deze gebieden onderling. Door gebieden met elkaar te verbinden kan de biodiversiteit worden bevorderd. Hiervoor is samenwerking met belanghebbenden nodig.

De gemeente inventariseert in samenwerking met de provincie, waterschap en het Groen Ontwikkefonds Brabant welke gebiedsprocessen lopen om invulling te geven aan Natuurnetwerk Nederland. Een belangrijke uitkomst van deze inventarisatie is wat er nog moet gebeuren en wat hiervoor nodig is.

#### Groen in de kernen

Binnen de gemeente is aandacht voor groen: bij het beheer en ontwerp wordt rekening gehouden met bij- en vogelvriendelijke soorten. Dit om de biodiversiteit ook binnen de kernen zo veel mogelijk te stimuleren en verbindingen te maken naar het buitengebied (via boomstructuren). Structureel onderhoud van groen gebeurt op een milieuvriendelijke manier, zonder toepassing van gif. Ook is er ieder jaar met de boomfeestdag aandacht voor groen om bewustwording te creëren bij de jeugd.

### 8.3 Ontwikkelingen komende jaren

Het Natuurnetwerk Nederland is het Nederlands netwerk van bestaande en nieuw aan te leggen natuurgebieden. Het netwerk moet natuurgebieden beter verbinden met elkaar en met het omringende agrarisch gebied. De provincies zijn verantwoordelijk voor het Natuurnetwerk Nederland. Doelstelling van de provincie Noord-Brabant is: in 2027 zijn alle ontbrekende verbindingen in het Natuurnetwerk Brabant gedicht. Afhankelijk van het type opgave is er een einddatum gekoppeld voor de realisatie.

Mogelijke kans is het combineren van natuurontwikkeling met het opwekken van zonne-energie. Of wij als gemeente deze kans benutten, wordt afgewogen in de Visie zonneparken die in ontwikkeling is.

#### 8.4 Acties voor 2020-2024

De acties voor de komende jaren zijn in lijn met de doelstelling om het verlies aan biodiversiteit tot een halt te brengen en om in 2027 zijn alle ontbrekende verbindingen in Natuur Netwerk Brabant gedicht te hebben. De acties die we nu al uitvoeren (zoals aangegeven in paragraaf 8.2) zetten we voort. Aanvullend hierop zullen actiepunten worden opgenomen die volgen uit de inventarisatie van de gebiedsprocessen om invulling te geven aan Natuurnetwerk Nederland (zie paragraaf 8.2).

Acties biodiversiteit:

- Invulling geven aan natuurontwikkeling Cranendonck
  - Inventariseren welke groensubsidies er zijn en deze implementeren en bekendheid aan geven
  - Stimuleren duurzame landbouw
  - Invulling geven aan de natuuropgaven vanuit Europa, rijk en provincie
- Voortzetten milieuvriendelijk groenbeheer en jaarlijkse boomfeestdag

## 9 Actieplan Schone leefomgeving (milieu)

Dit gaat over de kwaliteit van de leefomgeving: een schone, veilige en gezonde leefomgeving voor alle inwoners in Cranendonck. Er is steeds meer aandacht voor gezondheid. Mensen willen gezond leven; gezond eten en drinken en voldoende lichaamsbeweging. Een gezonde leefomgeving hoort daar ook bij.

### 9.1 Stip aan de horizon

Thema	Doel voor Cranendonck
Schone leefomgeving	2050: ✓ Goede kwaliteit van de leefomgeving: veilig, gezond en schoon.

In Cranendonck werken we aan het behoud van de kwaliteit van de leefomgeving en waar mogelijk het verbeteren ervan. We willen dat Cranendonck een aantrekkelijk, duurzaam woonklimaat biedt voor alle inwoners. Dit komt tot uiting in een schone, veilige en duurzame leefomgeving.

### 9.2 Wat gebeurt er al?

Milieuregelgeving is momenteel vastgelegd in o.a. Wet milieubeheer en het Activiteitenbesluit. Gemeente Cranendonck heeft het volgende beleid ten aanzien van milieu:

- **Geluid**

Geluidbronnen zijn gerelateerd aan bedrijvigheid en verkeer: de rijksweg A2, provinciale en overige drukke wegen, het spoor, vliegveld, bedrijven en evenementen. In de gemeente zijn twee geluidgezoneerde bedrijventerreinen: Rondven/Den Engelsman en het DIC.

- Nota industrielawaai (2015)  
Deze nota stelt normen aan geluid afkomstig van bedrijven. Dit gebeurt gebiedsgericht. Op een bedrijventerrein mag een bedrijf bijvoorbeeld meer geluid maken dan in het buitengebied.
- Nota Hogere waarden (2007)  
Bij deze nota gaat het om geluid afkomstig van weg- en railverkeer. De nota is erop gericht een goede afweging te maken bij het toekennen van hogere waarden voor woningen.
- Evenementenbeleid (2012)  
Het evenementenbeleid wordt momenteel geactualiseerd. Hierbij wordt aandacht besteed aan het voorkomen van geluidoverlast bij evenementen.
- Het uitvoeringsprogramma sanering wegverkeerslawaaï wordt uitgevoerd. De meeste knelpunten vanuit het verleden zijn opgelost (A-lijst). Minder urgente saneringen betreffen woningen op de B-lijst (woningen met geluidbelasting tussen 60 en 65dB). Deze worden met rijkssubsidie opgepakt.

- **Geur**

Met name agrarische bedrijven kunnen geuroverlast veroorzaken. De trend in Cranendonck is dat er steeds meer veehouderijen stoppen met het houden van vee. Binnen de gemeente zijn enkele locaties bekend waar regelmatig geurklachten zijn.

Met de deelname aan het provinciale project Intensivering Toezicht Veehouderijen (ITV) heeft gemeente Cranendonck in 2018 en begin 2019 alle veehouderijen in onze gemeente gecontroleerd.

- Geurvisie (2009)

In de geurvisie zijn normen voor geur opgenomen voor woonkernen (20u/m<sup>2</sup>), kernrandzones (70u/m<sup>2</sup>) en het buitengebied (140u/m<sup>2</sup>).

- Evaluatie geurbeleid (2015)

Uit de evaluatie bleek dat de geurbelasting in onze gemeente is afgenomen. Deze is inmiddels nog verder afgenomen (32% afname Ou/s t.o.v. 2009).

- **Bodem**

De bodem (grond en/of grondwater) in Cranendonck is op meerdere plekken verontreinigd met lood, zink en cadmium als gevolg van toepassing van zinkassen in het verleden (afkomstig van de zinkfabriek). Verder is er in Maarheeze en Budel-Dorplein een grondwaterverontreiniging als gevolg van bedrijfsactiviteiten. Hiermee moet rekening gehouden worden wanneer er werkzaamheden in de bodem plaats vinden.

In de toekomst zal de bodem naar verwachting een andere rol krijgen doordat er meer warmte-koude opslagsystemen in de bodem zullen worden gebruikt en het daardoor in de bodem 'drukker' wordt.

- Bodemkwaliteitskaart (2016)

In de bodemkwaliteitskaart is vastgesteld wat de algemene achtergrond bodemkwaliteit voor onverdachte gebieden is in Cranendonck. Hiermee kan grondverzet binnen de gemeente worden verricht bij onverdachte locaties zonder dat in het kader van het Besluit bodemkwaliteit een partijkeuring moet worden verricht.

- Bodembeheernota (2016)

Deze wordt gebruikt in samenhang met de bodemkwaliteitskaart. Buiten het komen tot duurzaam bodembeheer kan de bodembeheernota worden gezien als het beleid aangaande grondverzet. Het beschrijft de handwijze ten aanzien van hergebruik van (verontreinigde) grond als bodem.

- Bodemfunctieklassenkaart (2012)

Deze kaart is verplicht in het kader van het Besluit bodemkwaliteit.

Doel is sturing geven aan het toepassen van grond en baggerspecie binnen het generieke bodembeleid. Ook wordt de kaart benut voor het vaststellen van de achtergrondwaarden voor saneringen in het kader van de Wet bodembescherming.

- **Externe Veiligheid**

Externe veiligheidsaspecten zijn te relateren aan het vervoer van gevaarlijke stoffen over weg, spoor of door buisleidingen en aan bedrijvigheid /opslag van gevaarlijke stoffen.

Bijvoorbeeld het vliegveld en lpg-tankstations hebben een risicocontour, maar ook windmolens moeten hierop beoordeeld worden.

- Beleidsvisie externe veiligheid (2011)

Doel van de visie is het beperken van de risico's waaraan burgers in hun leefomgeving worden blootgesteld door activiteiten met gevaarlijke stoffen.

### 9.3 Ontwikkelingen komende jaren

#### **Omgevingswet**

Vanaf 2021 wordt de Omgevingswet van kracht. Veel milieuregelgeving die nu in landelijke wetgeving geborgd is, moet dan in de Omgevingsvisie of het Omgevingsplan vastgelegd worden.

Milieuregels worden opgenomen in AMvB's: Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl) en Besluit

activiteiten leefomgeving (Bal). De gemeente krijgt hiermee – binnen een bepaalde bandbreedte- de



mogelijkheid soepel of juist strikt met milieuregelgeving om te gaan. Waar regelgeving niet in lokale plannen geborgd is, kunnen geen eisen worden gesteld(!). Het is van belang beleid zodanig (gebiedsgericht) te actualiseren dat de juiste normen in lokale plannen opgenomen kunnen worden.

Met de Omgevingswet komt er ook meer ruimte om 'niet ruimtelijke' zaken als duurzaamheid en gezondheid te borgen

Voor vrijwel al het milieubeleid dat de gemeente nu heeft vastgesteld geldt dat dit voor de Omgevingswet bruikbaar gemaakt moet worden. Vaak betekent dit ook een noodzakelijke actualisatieslag. Het huidige beleid en recente inspanningen staan beschreven in paragraaf 9.2.

### **Verschuiving bevoegd gezag bodemtaken**

Het opgaan van de Wet bodembescherming in de Omgevingswet brengt een bevoegdheidsverschuiving met zich mee van de provincie naar gemeenten. Gelijktijdig met de inwerkingtreding van de Omgevingswet wordt de gemeente bevoegd gezag voor de meeste bodemtaken die nu bij de provincie belegd zijn. Voor Cranendonck heeft dit mogelijk grote consequenties gezien de – over het algemeen genomen- zeer hoge vervuilingsgraad van de bodem. Doordat de gemeente als bevoegd gezag zelf beleid vast kan stellen ten aanzien van de bodem biedt de Omgevingswet ook kansen (bv. door lage terugsaneringswaarden vast te leggen in beleid). De verschuiving van het bevoegd gezag betekent ook een grote hoeveelheid bodemdata die bij de gemeente in beheer komt.

### **Asbestdakenverbod**

Vanaf 1 januari 2025 zou een verbod gaan gelden op asbestdaken, dit is onlangs uitgesteld door de eerste kamer. Het verbod geldt voor asbestdaken die contact hebben met de buitenlucht. Door verwerking komen er steeds meer asbestdeeltjes in de lucht met bijbehorende gezondheidsrisico's. Ondanks uitstel van het verbod is het, gezien de omvang van het aantal asbestdaken, de nu al aanwezige gezondheidsrisico's en de hoge kosten van handhaving, verstandig en op lange termijn goedkoper de komende periode in te zetten op het stimuleren van het verwijderen van asbest.

### **Aanpassen verouderde stalsystemen**

De provincie Noord-Brabant ziet de noodzaak om de vernieuwings- en innovatieslag die de veehouderij doormaakt, versneld door te voeren. Die versnelling is nodig om de Brabantse natuur en kwaliteit van woon- en leefomgeving te beschermen. Er zijn nieuwe regels gekomen die zorgen voor de versnelde vervanging van verouderde stalsystemen en de wijze waarop dieren worden gehouden. Een verouderd stalstelsel is een systeem dat niet voldoet aan de gestelde emissie-eisen en ouder is dan 15 of 20 jaar. Veehouders hebben een deadline waarop ze hun verouderde stalstelsel moeten aanpassen. Om de 15 jaar (of 20 jaar bij rundvee) moet een stalstelsel opnieuw aan de dan geldende eisen voldoen. Deze regels zullen voor nieuwe milieuanvragen/meldingen activiteitenbesluit gaan zorgen.

### **Beëindiging stoppersregeling**

Op 1 januari 2020 loopt de termijn af van het gedoogbeleid voor stoppende bedrijven genoemd in het Actieplan Ammoniak. Dit houdt in dat alle veehouderijen moeten voldoen aan de regels in het Besluit emissiearme huisvesting. Er is dan geen nationaal gedoogbeleid meer waar pluimvee- en varkenshouderij zich op kunnen beroepen. De bedrijven die gebruik hebben gemaakt van de Stoppersregeling moeten op 1 januari 2020 zijn gestopt of alle huisvestingsystemen moeten op dat moment voldoen aan de eisen in het Besluit emissiearme huisvesting.

### **Saneringsregeling varkenshouderij**

In delen van Nederland is sprake van gezondheids- en leefomgevingsrisico's door intensieve

veehouderij. Met name geuroverlast door varkenshouderijen zorgt voor maatschappelijke onrust en een negatieve waardering van de varkenshouderij. Het Kabinet heeft om die reden in het regeerakkoord een warme sanering van de varkenshouderij in veedichte en belaste gebieden aangekondigd. Deze warme sanering bestaat uit twee sporen, het saneringsspoor voor bedrijven die willen stoppen en het verduurzamingsspoor voor bedrijven die doorgaan. Bedrijven die gebruik maken van het saneringsspoor moeten hun milieuvergunning inleveren, de stallen slopen en de dierrechten inleveren. Hierdoor neemt de geurbelasting af en ontstaat een schonere leefomgeving. Het verduurzamingsspoor is ingericht op innovatie en de ontwikkeling van nieuwe stal- en houderijsystemen. Hierbij is aandacht voor omwonenden en het dierenwelzijn.

#### 9.4 Acties voor 2020-2024

- In het kader van de Omgevingswet zorgdragen voor een goede borging van milieuregelgeving in lokale Omgevingsvisie en Omgevingsplannen waar nodig. Voor de meeste taakvelden is hiervoor actualisatie van beleid noodzakelijk (geluid: industrie en verkeer, geur, bodem, externe veiligheid).
- Inventariseren en stimuleren van het saneren van asbestdaken.
- Zorgdragen voor beheer bodemdata en uitvoer bodemkwaliteitszorgtaken na wijziging bevoegd gezag van provincie naar gemeente. Wijziging bevoegd gezag is gelijktijdig met inwerkingtreden Omgevingswet.
- Voorkomen van knelpunten op gebied van milieu door vroegtijdig meenemen in ruimtelijke ordeningstraject (in regiekamer worden initiatieven in een vroegtijdig stadium besproken en kunnen eventuele knelpunten worden gesignaleerd).
- Het intrekken van 'lege' milieuvergunningen.
- Actualiseren evenementenbeleid – voorkomen van geluidhinder.
- Vaststellen endotoxinen toetsingskader ten behoeve van gezondheid.

## 10 Actieplan Duurzaam samen leven

Een duurzame samenleving gaat verder dan alleen onze fysieke omgeving. Een duurzame samenleving is ook financieel gezond (economisch belang). Zijn ontwikkelingen gunstig voor de werkgelegenheid in onze regio? Verdienen investeringen zichzelf terug? Kun je rondkomen? En in een duurzame samenleving voelen we ons fijn en gaan we prettig met elkaar om (sociaal belang). Heb je hulp als je dat nodig hebt? Ben je blij? Hoe ga je met je burens om? In een duurzame samenleving is er evenwicht tussen ecologische, economische en sociale belangen. Oftewel de drie P's: People (mens), Planet (aarde) en Profit (winst/voortgang).

Deze nota focust vooral op het ecologische belang. Het financiële belang is iets dat onze medewerkers, ons bestuur en onze gemeenteraad in alle beslissingen mee moeten laten meewegen. Dit hoofdstuk gaat over het sociale belang.

### 10.1 Stip aan de horizon

Thema	Doel voor Cranendonck
Duurzaam samen leven	2050: ✓ Samenredzaamheid: inwoners hebben en houden regie over eigen leven ✓ Leefbaarheid: inwoners voelen zich prettig in hun woonomgeving ✓ Participatie: inwoners doen mee en dragen bij (naar vermogen) ✓ Talentontwikkeling: inwoners groeien gezond en veilig op en kunnen zich maximaal ontwikkelen

### 10.2 Wat gebeurt er al?

Het sociaal domein bevindt zich in een transformatie. Positieve gezondheid vormt het kader waarbinnen de missie en doelstellingen voor het sociaal domein de komende jaren zijn geformuleerd.

Vanuit het sociaal domein wordt gewerkt vanuit de volgende missie:

*De inwoners van Cranendonck voelen zich eigenaar van vragen, uitdagingen en kansen die zij in het leven tegenkomen, zowel van zichzelf als van hun directe omgeving. Daarmee gaan ze aan de slag, waar nodig met ondersteuning van vrijwilligers, verenigingen uit het dorp, gemeente of professionele organisaties.*

Vanuit deze missie streven we vier doelstellingen na die in relatie staan tot positieve gezondheid:

1. Samenredzaamheid: inwoners hebben en houden regie over eigen leven
2. Leefbaarheid: inwoners voelen zich prettig in hun woonomgeving
3. Participatie: inwoners doen mee en dragen bij (naar vermogen)
4. Talentontwikkeling: inwoners groeien gezond en veilig op en kunnen zich maximaal ontwikkelen

Om deze doelen te bereiken werken we gebiedsgericht en stellen we samen met inwoners, zorgadviesraad, partnerorganisaties, dorpsraden en andere betrokkenen jaarplannen en buurtcontracten op. Deze nieuwe manier van werken is in lijn met *De Nieuwe Route*. De Nieuwe Route is een gedachtegoed van waaruit wordt gewerkt. In gesprekken met inwoners en partners,

maar ook in het maken van beleid. Centraal staat dat verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid bij elkaar horen. In De Nieuwe Route beslissen alle betrokkenen samen wat er nodig is om de situatie te verbeteren. Daardoor krijgen de juiste mensen beslissingsbevoegdheid en nemen zij hun verantwoordelijkheid. Dit leidt niet alleen tot betere uitkomsten, maar ook tot een verlichting van de professionele zorg.

Belangrijk verschil tussen het sociaal domein en implementatie van duurzaamheid is het 'eigen belang'. We moeten zoeken naar een route die naar eigenaarschap leidt. Vanuit het sociaal domein ligt het 'probleem' vaak in de directe nabijheid van mensen. Het probleem opwarming van de aarde door te veel CO<sub>2</sub>-uitstoot ligt bij iedereen. Iedereen moet stappen zetten om hier verbetering in te krijgen. Wanneer verantwoordelijkheid bij 'iedereen' ligt is er het voor ieder individu gemakkelijk om zich geen eigenaar te voelen van het probleem. Resultaat is dat diegene ook niet meehelpt aan de oplossing waardoor er uiteindelijk niets verandert. Door het probleem kleiner te maken en per onderdeel op te pakken is het mogelijk wel dit eigenaarschap te creëren.

### 10.3 Acties voor 2020-2024

Het thema Duurzaam samen leven wordt in deze nota niet verder uitgewerkt. Meer informatie staat in het Beleidskader Sociaal Domein Cranendonck 2019-2022, deze wordt naar verwachting vastgesteld door de raad op 25 juni 2019. Vervolgens worden concrete acties uitgewerkt door het opstellen van jaarplannen op kernniveau.

Uitgangspunt voor succes dat we meenemen uit het sociaal domein is dat verantwoordelijkheid en beslissingsbevoegdheid op dezelfde plek moeten liggen om eigenaarschap te creëren. Eigenaarschap is essentieel bij de oplossing van het probleem. Dit kan bijvoorbeeld door het probleem kleiner te maken zodat makkelijker eigenaarschap ontstaat.

## 11 Algemeen

### 11.1 Communicatie

Als we 'zelf het goede voorbeeld geven' maar niemand vertellen wat we doen, inspireert het anderen niet. Uitdragen wat we doen is dus essentieel om anderen binnen onze gemeente ook te inspireren om mee te werken aan Cranendonck Klimaatneutraal in 2050. Daarnaast vraagt transitie om draagvlak. Ook hierin is goede communicatie cruciaal. Om te komen tot een goede communicatiestrategie wordt een actieplan opgesteld rekening houdend met de verschillende doelgroepen binnen de gemeente. Uitgangspunten voor dit actieplan zijn informeren, verbinden, stimuleren en faciliteren. Het actieplan is zowel intern als extern gericht. Doel is het beïnvloeden van kennis, houding én gedrag op een manier die ten goede komt aan het verduurzamen van de gemeente Cranendonck.

In het actieplan staat de rol van de gemeente beschreven als "de partij die alle andere partijen kent" en verbindt. De gemeente speelt een centrale rol in het (helpen) realiseren van de duurzaamheidsdoelstellingen. Om deze centrale rol goed in te vullen, is meer personele capaciteit op het gebied van duurzaamheid nodig.

Verder is er expliciete aandacht voor kennisdeling. In eerste instantie beogen we kennis te delen via de gangbare kanalen die de gemeente tot haar beschikking heeft. Een platform zoals voorgesteld in het externe traject is in het recente verleden niet haalbaar gebleken wegens gebrek aan draagvlak en eigenaarschap. Daarom is het essentieel, wanneer een platform voor kennisdeling vanuit externe partijen gewenst is, dat de externe partijen zich zelf eigenaar voelen van het platform. Dat betekent dat de initiatie, het vullen en actueel houden van het platform niet bij de gemeente moet liggen, maar dat de gemeente hierin 'slechts' een faciliterende rol aanneemt.

Ook bij kennisdeling geldt: de jeugd heeft de toekomst. Er worden al gastlessen gegeven over een duurzame en circulaire wereld op basisscholen. Dit wordt voortgezet.

Acties communicatie:

- Actieplan communicatie incl. uitvoeren acties
- Voortzetting gastlessen over een duurzame en circulaire wereld op basisscholen
- Activiteiten in de buurt om burens te verbinden en inzicht te bieden in verduurzamingsmogelijkheden (bv. Warmtecamera wandeling) (+)
- Faciliteren lokale partijen bij oprichting van gedragen platform duurzaamheid (lokale partijen houden platform gevuld en actueel)
- Faciliteren verbinding tussen externe stakeholders t.b.v. realiseren duurzaamheid in de gemeente

### 11.2 Bewaken voortgang

De gestelde doelen in deze nota zijn doelen voor de komende 30 jaar. Voor de komende vijf jaar zijn acties geconcretiseerd. Om te beoordelen of we op de goede weg zijn om de gestelde doelen te behalen is het belangrijk om tussentijds te evalueren hoe we ervoor staan. Daarnaast moeten we over vier jaar een nieuw uitvoeringsprogramma voor de periode 2025-2030 maken.

Acties bewaken voortgang:

- Tussentijdse evaluatie Nota Duurzaamheid (2022) (+)
- Evaluatie Nota Duurzaamheid (2024) (+)

- Actualiseren Nota Duurzaamheid (middels nieuw uitvoeringsprogramma voor periode 2025-2030)

### 11.3 Planning en financiën

Op weg naar een duurzaam Cranendonck: er is nog veel te doen. De genoemde acties kunnen niet binnen de huidige formatie voor Duurzaamheid en het huidige duurzaamheidsbudget uitgevoerd worden. Ook niet als we alleen maar doen wat wettelijk verplicht is (waarmee we onze ambities niet halen). Voor het realiseren van ambities is het essentieel dat de beschikbare middelen passend zijn bij de ambities die gesteld worden. Anders verlies je als gemeente je geloofwaardigheid.

Om de raad een goede en weloverwogen keuze te kunnen laten maken bij het vaststellen van haar duurzaamheidsambitie en bijbehorende benodigde middelen, zijn daarom twee scenario's uitgewerkt: Het basis scenario en het ambitie scenario.

Basis scenario: Dit scenario gaat uit van de wettelijke taken plus taken die hieruit voortvloeien en noodzakelijk zijn om wettelijke ambities op termijn te behalen. Het niet uitvoeren van de taken die weliswaar op zichzelf niet wettelijke verplicht zijn, maar wel noodzakelijk zijn om de wettelijke ambities te halen, zal ongeloofwaardig overkomen ten aanzien van de landelijke doelstellingen en de gemeentelijke ambitie om CO<sub>2</sub>-neutraal en op den duur klimaatneutraal te worden.

Daarnaast bevat het basis scenario de taken die voortvloeien uit reeds vastgesteld beleid en reeds gemaakte afspraken met derde partijen. Het niet uitvoeren van deze acties zal onbetrouwbaar overkomen ten aanzien van ambitieafspraken die al gemaakt zijn.

De focus binnen het basis scenario ligt bij acties die binnen onze cirkel van invloed vallen.

Ambitie scenario: Dit scenario sluit aan bij de wensen van de Raad om ambitieus met duurzaamheid aan de slag te gaan. Bij dit scenario wordt naast onze eigen organisatie vooral ook ingezet op het stimuleren en faciliteren van derden. Daarnaast zijn er in dit scenario verdergaande acties opgenomen, zoals het verkennen van mogelijkheden om zelf grootschalige opwek van energievoorziening op te starten en de acties die bijdragen aan ambitie energieneutraal wonen in 2030. Acties uit het basis scenario worden óók uitgevoerd in dit scenario.

In het ambitie scenario worden ook acties ondernomen ten aanzien van zaken die in de cirkel van betrokkenheid liggen en waarbij we als gemeente minder invloed hebben op het resultaat. Dit is noodzakelijk om de ambitie energieneutraal wonen in 2030 te kunnen bereiken.

#### 11.3.1 Planning

Terugkomend op de cirkel van invloed is het vanzelfsprekend dat we als gemeentelijke organisatie eerst zelf het goede voorbeeld geven. Dit is dan ook leidend voor de planning. Gezien de wettelijke verplichtingen met bijbehorende deadlines (lees: RES en transitieplan warmte) ligt de focus in eerste instantie hierop. Vervolgens zal de focus worden verbreed.

Dit doen we door met onze gemeentelijke organisatie zelf de eerste stappen te zetten in de energietransitie, materiaaltransitie, klimaatadaptatie, behouden van biodiversiteit, een schone leefomgeving en duurzaam samen leven. Daarnaast handhaven we de wet- en regelgeving op deze thema's richting alle partijen in onze gemeente. We dragen uit dat we duurzaamheid belangrijk vinden en verwachten van anderen dat zij ook meedoen.

De gemeente stimuleert en faciliteert andere partijen om bij te dragen aan een duurzamer Cranendonck. Dit in lijn met het gedachtegoed uit De Nieuwe Route die het sociaal domein momenteel doorloopt. Eigenaarschap op de plek waar het thuis hoort en de gemeente als kaderstellend, verbinder en facilitator. Om onze doelen te bereiken is samenwerking essentieel.

In de volgende paragraaf zijn alle acties met globale planning weergegeven.

### 11.3.2 Acties per scenario

Alle acties die u in de nota bent tegengekomen staan in deze paragraaf op een rij. De acties zijn onderverdeeld in de twee scenario's. Het ambitie scenario is aangegeven met "+ ". De gekleurde vakjes geven de planning globaal aan.

Alle acties op een rij inclusief planning:

Acties	Scenario	2020	2021	2022	2023	2024
<b>Energietransitie</b>						
<b>Energievoorziening bijna helemaal duurzaam in 2050</b>						
- Energiebesparingsplan (RES)	Basis					
- Elektriciteitsplan (RES)	Basis					
- Regionale Structuur warmte (RES)	Basis					
- Infrastructureel plan (RES)	Basis					
- Uitvoeringsprogramma (RES)	Basis					
- RES implementeren in Omgevingswet	Basis					
- Uitvoering geven aan RES	Basis					
- Visie zonneparken opstellen (evaluatie in 2021)	Basis					
- Verkennen mogelijkheden energiecridor in Cranendonck (ten behoeve van uitvoering RES)	Basis					
- Visie windenergie opstellen	Basis					
- Overige beleidskaders opstellen waar nodig voor uitvoering RES	Basis					
- Verkennen mogelijkheden eigen B.V. gemeente ten behoeve van energie opwek	+					
- Monitoring opwekking en besparing energie	+					
- Haalbaarheidsstudie innovatieve collectieve warmteopwekking en -opslag ten behoeve van versnelling van het gas af	+					
<b>Bijna CO<sub>2</sub>-neutraal</b>						
- Verduurzaming gemeentelijke <i>gebouwen</i>						
o Inventariseren mogelijkheden verduurzamen gemeentelijke gebouwen	Basis					
o Inkoop groene stroom en groen gas voortzetten	Basis					
o Monitoren energiegebruik gemeentelijke gebouwen	Basis					
o Besparingsmaatregelen energiegebruik gemeentelijke gebouwen	Basis					
- Verduurzaming gemeentelijke <i>organisatie</i>						
o Uitvoeren van een CO <sub>2</sub> -footprint	Basis					
o Monitoren CO <sub>2</sub> -uitstoot	Basis					
o Verduurzamen gemeentelijke installaties (pompen en gemalen)	Basis					
o Verkennen mogelijkheden verduurzamen mobiliteit eigen organisatie	Basis					
o Voorstel verduurzaming openbare verlichting	Basis					
o Implementeren CO <sub>2</sub> -uitstoot als onderdeel van onze organisatie en beslissingen	+					
- Ondersteuning van burgerinitiatieven die bijdragen een verduurzaming van Cranendonck	Basis					
- Opstellen stappenplan naar klimaatneutraal 2050	Basis					
- Verduurzaming <i>ruimtelijke ontwikkelingen</i>						
o Acties bevorderen duurzaam (ver)bouwen	+					
<b>Cranendonck aardgasvrij</b>						
- Opstellen Transitievisie warmte op gemeente niveau	Basis					
- Opstellen uitvoeringsplannen transitie warmte	Basis					
- Uitvoering geven aan bestaande bebouwing van het gas af	Basis					



Acties	Scenario	2020	2021	2022	2023	2024
- Eigen gemeentelijke gebouwen aardgasvrij in 2030	Basis					
- Nieuwe gemeentelijke gebouwen aardgasvrij bouwen	Basis					
- Meedoen met regionale collectieve maatregelenproject voor woningeigenaren (bijv. isolatie)	Basis					
<b>Energieneutrale gebouwde omgeving</b>						
- Projecten verduurzamen gebouwde omgeving Cranendonck (voor niet-woningen)	+					
- De Groene Zone (zonnepanelenproject voor particulieren)	Basis					
- Eigen kantoren minimaal label C in 2023 (wettelijk minimale eis)	Basis					
- Eigen gemeentelijke gebouwen energieneutraal in 2030	Basis					
- Wonen energieneutraal in 2030 verkennen mogelijkheden samenwerking Wocom	Basis					
- Prestatieafspraken Wocom handhaven	Basis					
- Informeren over niet-eigen kantoren minimaal label C in 2023	Basis					
- Handhaven niet-eigen kantoren minimaal label C vanaf 2023 middels steekproeven	Basis					
- Intensief handhaven niet-eigen kantoren minimaal label C vanaf 2023 middels steekproeven	+					
- Energieloket voor bewoners	Basis					
- Verkennen mogelijkheden duurzaamheidslening	+					
- Energie advies balie / coaches project opstarten voor particulieren	+					
- Energie advies balie/ coaches project voor ondernemers	+					
- Opstarten collectieve isolatie / duurzame maatregelen	+					
- Project verduurzamen huishoudens zeer lage inkomens	+					
<b>Overig</b>						
- Beleid opstellen elektrische laadpalen	Basis					
- Plaatsen laadpalen	Basis					
- Stimuleren van OV, fiets, autodelen en overige mogelijkheden verduurzamen mobiliteit binnen onze gemeentegrenzen	Basis					
- Duurzaamheid in brede zin in project Buitenkans!	Basis					
- Energiebesparingsplicht en informatieplicht: organiseren seminars ervaringen uitwisselen	+					
- Energiebesparingsplicht en informatieplicht: handhaven	Basis					
- Energiebesparingsplicht en informatieplicht: intensief handhaven	+					
- Verkennen mogelijkheden duurzaamheidslening voor ondernemers	+					
- Verkennen mogelijkheden pilot verduurzamen bedrijventerreinen (zon op dak)	Basis					
- Verkennen mogelijkheden verduurzamen scholen (schoolakenrevolutie, zon op dak)	Basis					

Acties	Scenario	2020	2021	2022	2023	2024
- Verkennen mogelijkheden verduurzamen sportcomplexen	Basis					
<b>Materiaaltransitie</b>						
- Opstellen actieplan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen i.s.m. Bizob	Basis					
- Onderzoeken of een CO <sub>2</sub> -besparingsnorm toegepast kan worden bij inkoop (bv. CO <sub>2</sub> -prestatieladder)	+					
- Pilots circulair inkopen / Betrekken van specialisten om te komen tot meer duurzame aanbestedingen	Basis					
- Ondertekenen grondstoffenakkoord	+					
- Actiepunten conform afvalbeleidsplan	Basis					
- Zwerfafvalprojecten voortzetten	Basis					
- Afvalinzameling gemeentelijke gebouwen naar een gescheiden systeem	Basis					
<b>Klimaatadaptatie</b>						
- Alle acties uit Klimaatagenda	Basis					
<b>Biodiversiteit</b>						
- Invulling geven aan natuurontwikkeling Cranendonck	Basis					
o Inventariseren welke groensubsidies er zijn en deze implementeren en bekendheid aan geven	Basis					
o Stimuleren duurzame landbouw	Basis					
o Invulling geven aan de natuuropgaven vanuit Europa, rijk en provincie.	Basis					
- Voortzetten milieuvriendelijk groenbeheer en jaarlijkse boomfeestdag	Basis					
<b>Schone leefomgeving</b>						
- In het kader van de Omgevingswet zorgdragen voor een goede borging van milieuregelgeving in lokale Omgevingsvisie en Omgevingsplannen waar nodig. Voor de meeste taakvelden is hiervoor actualisatie van beleid noodzakelijk (geluid-industrie&verkeer-2020, geur-2019/2020, bodem- 2020, EV- 2019)	Basis					
- Inventariseren en stimuleren van het saneren van asbestdaken	Basis					
- Zorgdragen voor beheer bodemdata en uitvoer bodemkwaliteitszorgtaken na wijziging bevoegd gezag van provincie naar gemeente. Wijziging bevoegd gezag is gelijktijdig met inwerking treden Omgevingswet.	Basis					
- Voorkomen van knelpunten op gebied van milieu door vroegtijdig meenemen in ruimtelijke ordeningstraject (in regiekamer worden initiatieven in een vroegtijdig stadium besproken en kunnen eventuele knelpunten worden gesignaleerd).	Basis					
- Het 'intrekken van 'lege' milieuvergunningen	Basis					
- Actualiseren evenementenbeleid – voorkomen van geluidhinder	Basis					
- Vaststellen endotoxinen toetsingskader ten behoeve van gezondheid	Basis					
<b>Duurzaam samen leven</b>						
- Traject De Nieuwe Route						
<b>Algemeen</b>						
- Actieplan communicatie incl. uitvoeren acties	Basis					
- Activiteiten in de buurt om burens te verbinden en inzicht te bieden in verduurzamingsmogelijkheden (bv. Warmtecamera wandeling) (actieplan communicatie plus)	+					

Acties	Scenario	2020	2021	2022	2023	2024
- Faciliteren lokale partijen bij oprichting van gedragen platform duurzaamheid (lokale partijen houden platform gevuld en actueel)	+					
- Faciliteren verbinding tussen externe stakeholders t.b.v. realiseren duurzaamheid in de gemeente	Basis					
- Advisering duurzaamheid bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen	Basis					
- Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen energieneutraal – klimaatneutraal	Basis					
- Voortzetting gastlessen over een duurzame en circulaire wereld op basisscholen	Basis					
- Tussentijdse evaluatie Nota Duurzaamheid	+					
- Evaluatie Nota Duurzaamheid	+					
- Actualiseren Nota Duurzaamheid (middels nieuw uitvoeringsprogramma voor periode 2025-2030)	Basis					

Figuur 9. Overzicht acties

In de volgende paragraaf zijn de financiële consequenties van de scenario's opgenomen.

### 11.3.3 Financiën

Op weg naar een duurzaam Cranendonck: er is nog veel te doen. Financiële middelen zijn noodzakelijk voor de inzet van voldoende personeel, het uitvoeren van onderzoeken, monitoring en het organiseren en faciliteren van zaken die bijdragen aan het behalen van onze doelen.

#### Extra budget vanuit Kadernota per 2020

Met ingang van 2020 is vanuit de Kadernota structureel €100.000 extra budget voor Duurzaamheid vastgesteld. Dit is onvoldoende om de extra kosten van het basis scenario (en dus ook van het ambitie scenario) te dekken. Afgezien van welk scenario gekozen wordt, is extra budget en personeel noodzakelijk om de acties uit te kunnen voeren.

#### Extra budget vanuit het Rijk

Dat de opgave om te verduurzamen groot is, erkent ook het Rijk, daarom worden er vanuit het Rijk financiële middelen ter beschikking gesteld. De hoogte hiervan is op dit moment nog niet bekend. Wat wel duidelijk is, is dat de middelen uit het Rijk niet voldoende zullen zijn om de doelstellingen van onze gemeente volledig mee te financieren.

Vanuit het Rijk worden zowel voor de RES als voor de warmtetransitie financiële middelen ter beschikking gesteld. Deze gelden worden via algemene middelen aan de gemeentes toegekend. Wanneer deze gelden via de algemene middelen binnen komen, dan is het belangrijk dat deze gelden direct gekoppeld worden aan het Duurzaamheidsbudget. De hoogte van deze uitkeringen zijn op het moment van schrijven niet exact bekend.

Wat wel bekend is, is dat er € 1,7 miljoen voor de gehele MRE-regio beschikbaar wordt gesteld voor het regionale traject van de RES. Via de regionale aanpak worden deze middelen op de meest efficiënte manier ingezet om te komen tot een regionale RES.

Gelden die beschikbaar worden gesteld voor de warmtetransitie worden aan individuele gemeentes toegekend. De hoogte van deze uitkering is op dit moment nog niet bekend.

### **Financiële consequenties voor de gemeente**

Per scenario<sup>11</sup> zijn de financiële consequenties uitgewerkt. Geen van beide scenario's kan binnen de huidige formatie voor Duurzaamheid en het huidige duurzaamheidsbudget uitgevoerd worden.

De extra kosten voor uitvoer van het basis scenario zijn voor de komende vijf jaar gemiddeld circa €357.000,- per jaar (gemiddeld ca. €115.000 structureel, ca. €136.000 incidenteel en 1,3 fte à ca. €106.000 structureel). De extra kosten voor uitvoering van het ambitie scenario zijn gemiddeld circa €598.000,- per jaar (gemiddeld ca. €193.000 structureel, ca. €265.000 incidenteel en 1,8 fte à ca. €141.000 structureel). Hierin zijn kosten van (extra) personeel, onderzoeken, projecten, monitoring en communicatie opgenomen zoals beschreven in de nota. Let op: het betreft hier gemiddelde bedragen, de bedragen per jaar variëren zoals te zien is in Figuur 10 tot en met Figuur 13.

Voor een aantal verduurzamingsacties zijn de kosten en baten op dit moment niet inzichtelijk te maken. Daarom zijn de kosten en baten van deze acties nu niet opgenomen in de genoemde kosten van de scenario's. Op het moment dat de kosten en baten wel inzichtelijk te maken zijn, zal hiervoor – indien nodig – apart bij de raad budget worden aangevraagd. Het gaat hierbij om de volgende acties, die betrekking hebben op het binnen de hele gemeentelijke organisatie maken van duurzamere keuzes, waarvoor p.m. posten opgenomen zijn in de scenario's:

- verduurzamen gemeentelijke gebouwen;
- verduurzamen openbare verlichting;
- duurzame inkopen;
- schone leefomgeving;
- biodiversiteit

Met name het verduurzamen van de gemeentelijke gebouwen en de openbare verlichting (waarmee we het goede voorbeeld geven) zullen grote investeringen vragen.

---

<sup>11</sup> Voor toelichting op de scenario's zie de inleiding van paragraaf 11.2.

Ambitie scenario	Extra kosten	2020	2021	2022	2023	2024
Energietransitie	structureel (€)	25.000	87.500	87.500	187.500	187.500
	structureel (fte)	1,5	1,3	1,5	1,5	1,2
	incidenteel (€)	369.000	304.000	310.000	95.000	130.000
Materiaaltransitie						
Inkoop	structureel (€)	0	10.000	10.000	10.000	10.000
	structureel (fte)	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0
	incidenteel (€)	25.000	0	0	0	0
Huis-aan-huis afval inzameling		Binnen gesloten financiering afvalinzameling opgepakt				
Klimaatadaptatie		Grotendeels binnen gesloten financiering VGRP opgepakt				
Biodiversiteit		Kosten op dit moment niet in te schatten				
Schone leefomgeving		p.m. orde grootte 10.000 – 50.000				
Duurzaam samen leven		Financiering binnen sociaal domein				
Algemeen	structureel (€)	70.000	70.000	70.000	70.000	70.000
	structureel (fte)	0,3	0,3	0,3	0,2	0,4
	incidenteel (€)	20.000	20.000	10.000	0	40.000
<b>Totaalkosten excl. PM-posten</b>	<b>structureel (€)</b>	<b>95.000</b>	<b>167.500</b>	<b>167.500</b>	<b>267.500</b>	<b>267.500</b>
	<b>structureel (fte)</b>	<b>2,0</b>	<b>1,6</b>	<b>1,8</b>	<b>1,7</b>	<b>1,7</b>
	<b>incidenteel (€)</b>	<b>414.000</b>	<b>324.000</b>	<b>320.000</b>	<b>95.000</b>	<b>170.000</b>

Figuur 10. Totaalkosten ambitie scenario per thema

Basis scenario	Extra kosten	2020	2021	2022	2023	2024
Energietransitie	structureel (€)	15.000	17.500	17.500	117.500	117.500
	structureel (fte)	1,1	1,0	1,0	1,3	1,0
	incidenteel (€)	279.000	154.000	105.000	45.000	10.000
Materiaaltransitie						
Inkoop	structureel (€)	0	10.000	10.000	10.000	10.000
	structureel (fte)	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
	incidenteel (€)	15.000	0	0	0	0
Huis-aan-huis afval inzameling		Binnen gesloten financiering afvalinzameling opgepakt				
Klimaatadaptatie		Grotendeels binnen gesloten financiering VGRP opgepakt				
Biodiversiteit		Kosten op dit moment niet in te schatten				
Schone leefomgeving		p.m. orde grootte 10.000 – 50.000				
Duurzaam samen leven		Financiering binnen sociaal domein				
Algemeen	structureel (€)	50.000	50.000	50.000	50.000	50.000
	structureel (fte)	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
	incidenteel (€)	20.000	20.000	0	0	30.000
<b>Totaalkosten excl. PM-posten</b>	<b>structureel (€)</b>	<b>65.000</b>	<b>77.500</b>	<b>77.500</b>	<b>177.500</b>	<b>177.500</b>
	<b>structureel (fte)</b>	<b>1,5</b>	<b>1,2</b>	<b>1,2</b>	<b>1,5</b>	<b>1,3</b>
	<b>incidenteel (€)</b>	<b>314.000</b>	<b>174.000</b>	<b>105.000</b>	<b>45.000</b>	<b>40.000</b>

Figuur 11. Totaalkosten basis scenario per thema

Ambitie scenario	Extra kosten	2020	2021	2022	2023	2024	Gemiddeld per jaar
<b>Totaalkosten excl. PM-posten</b>	<b>structureel (€)</b>	95.000	167.500	167.500	267.500	267.500	193.000
	<b>structureel (fte)</b>	2,0	1,6	1,8	1,7	1,7	1,8
	<b>incidenteel (€)</b>	414.000	324.000	320.000	95.000	170.000	264.600

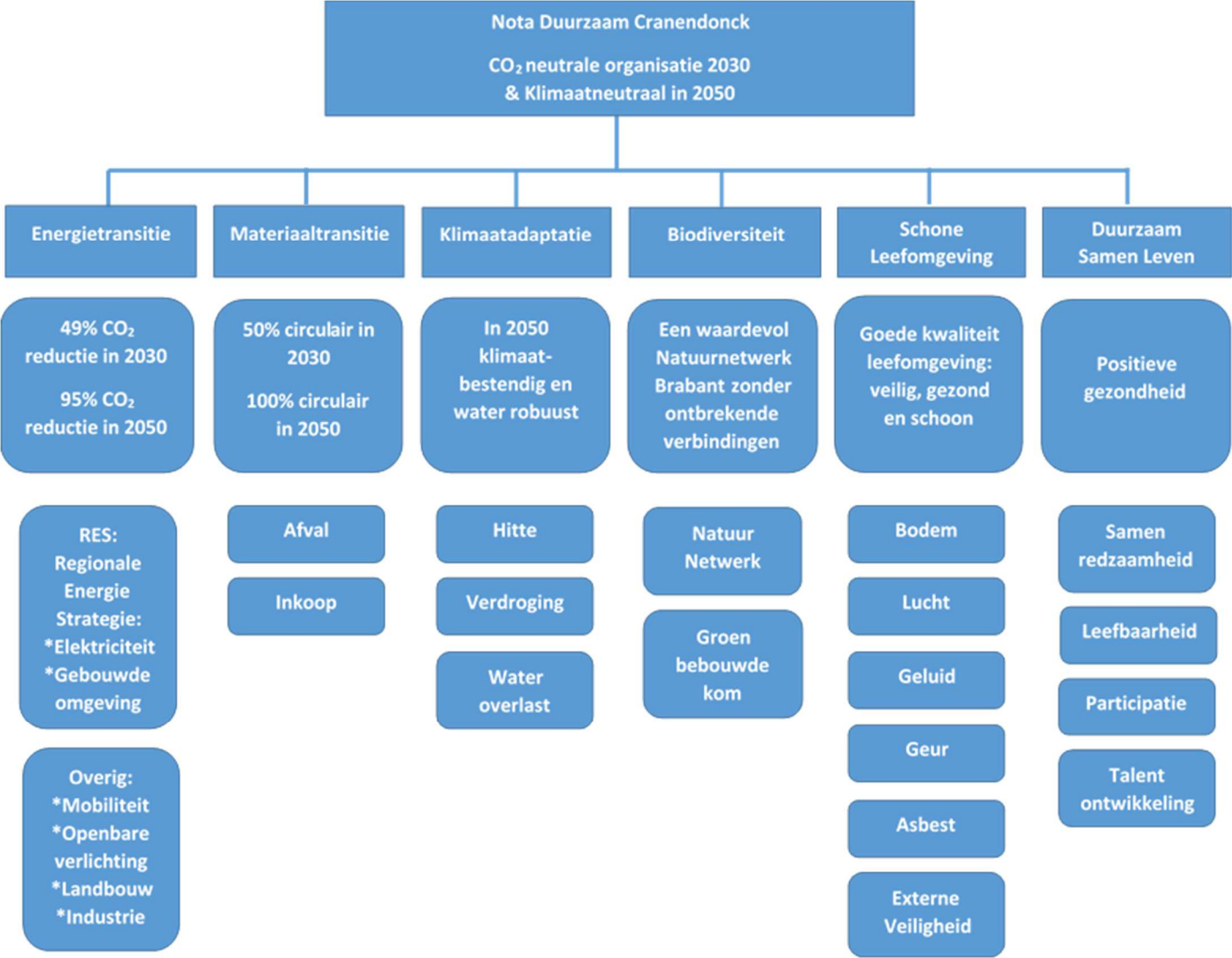
Figuur 12. Totaalkosten ambitie scenario

Basis scenario	Extra kosten	2020	2021	2022	2023	2024	Gemiddeld per jaar
<b>Totaalkosten excl. PM-posten</b>	<b>structureel (€)</b>	65.000	77.500	77.500	177.500	177.500	115.000
	<b>structureel (fte)</b>	1,5	1,2	1,2	1,5	1,3	1,3
	<b>incidenteel (€)</b>	314.000	174.000	105.000	45.000	40.000	135.600

Figuur 13. Totaalkosten basis scenario

# Bijlagen

Bijlage 1 Duurzaamheidsnota als kapstok





## Bijlage 2   Energie neutraal, CO<sub>2</sub>-neutraal en Klimaatneutraal – wat houdt het in?

De termen energie neutraal, CO<sub>2</sub>-neutraal en klimaatneutraal worden nogal eens door elkaar gehaald. Onderstaand een korte omschrijving van de begrippen waarin het onderscheid wordt toegelicht.

### **Energie neutraal**

Gaat over de prestaties van een gebouw of de gebouwde omgeving. Het gaat om de Mega Joules in de vorm van gas, elektriciteit en warm water. De CO<sub>2</sub>-uitstoot die daarmee gepaard gaat is een afgeleide. De energievraag wordt bepaald op basis van het gebouwgebonden en gebruikersgebonden energiegebruik.

Wanneer het energieverbruik van een gebouw object (woning, wijk) minus de energie die vanuit duurzame bronnen behorend bij dat gebouw wordt aangeleverd ten minste nul is, spreekt men van energie neutraliteit. Er wordt niet meer energie uit het gas- en elektriciteitsnetwerk onttrokken dan er vanuit duurzame bronnen wordt aangeleverd.

Een gemeente is energie neutraal als het energiegebruik binnen een gemeente volledig wordt gedekt door energie uit duurzame bronnen waar de gemeente over beschikt.

### **CO<sub>2</sub>-neutraal**

De term CO<sub>2</sub>-neutraal is breder dan alleen energie en dekt onderwerpen als energiebesparing in gebouwen, CO<sub>2</sub>-reductie met betrekking tot mobiliteit, inzet van duurzame energie en CO<sub>2</sub>-compensatie. Het is geschikt om de prestatie van een organisatie in uit te drukken.

### **Klimaatneutraal**

Het begrip 'klimaatneutraal' wordt vooral gebruikt om aan te geven dat bepaalde activiteiten geen negatief effect hebben op het klimaat, waarmee men wil zeggen: geen emissie van CO<sub>2</sub> en andere broeikasgassen. Het begrip klimaatneutraal raakt duurzaamheid over de volle breedte. Doordat klimaatneutraal zo een breed begrip is, is het ook een vager begrip dan energie neutraal of CO<sub>2</sub>-neutraal. Vele processen en stoffen zijn van invloed op ons klimaat.

Klimaatneutraliteit is te bereiken door sterke reductie van emissies en door compensatie (bijv. boomaanplant) van CO<sub>2</sub>-uitstoot.

Bron: vrij naar RVO.nl

## Bijlage 3 Traject externe stakeholders

Voor het actualiseren van de duurzaamheidsnota hebben we een participatietraject met externe doorlopen. Onderstaande stakeholders zijn uitgenodigd om mee te denken:

- Inwoners jong en oud (via verenigingen en dorpsplatforms)
- Coöperatie Cranendonck
- Bedrijven groot en klein
- Zorginstellingen
- Scholen
- Woningbouwcorporaties

Coöperatie Cranendonck en alle verenigingen en dorpsplatforms zijn uitgenodigd om deel te nemen aan het participatietraject. Uit de overige categorieën stakeholders is via een steekproef een selectie van 150 stakeholders uitgenodigd voor het participatietraject.

Het participatietraject met externe stakeholders bestond uit bijeenkomsten op de thema's energie, materialen (exclusief huishoudelijke afvalinzameling omdat dit al via een ander participatietraject loopt), biodiversiteit en leefomgeving. De thema's klimaatadaptatie en duurzaam samenleven zijn niet in het externe participatietraject opgepakt omdat hier al trajecten voor lopen.

De bijeenkomsten met de externe stakeholders waren verdeeld in drie rondes:

- ronde 1: ambitiebijeenkomsten (waarin gedroomd werd over de maximale duurzaamheidsambitie voor Cranendonck);
- ronde 2: confrontatiebijeenkomst (waarin confronterende belangen en ambities elkaar tegenkwamen en een verfijningsslag van de ambities plaatsvond);
- ronde 3: slotbijeenkomst (waarin de ambities van de externe stakeholders werd gepresenteerd aan de betrokken wethouder).

Het resultaat van de drie bijeenkomsten rondes is in de tabel op de volgende pagina's weergegeven. Per ambitie is aangegeven hoe deze in de nota verwerkt is.

	Ambitie	Beoogde planning	Verwerkt in	Toelichting
1	De gemeenteraad stelt de duurzaamheidsnota Samen Duurzaam Cranendonck vast. Hierin staat de rol van de gemeente beschreven als "de partij die alle andere partijen kent" en verbindt daaraan de conclusie dat de gemeente een centrale rol speelt in het (helpen) realiseren van de duurzaamheidsdoelstellingen.	Gereed: medio 2019	Paragraaf 3.4 en hoofdstuk 11	Gemeente geeft zelf goede voorbeeld. Gemeente faciliteert in het verbinden van partijen.
2	Om deze centrale rol goed in te vullen, is meer personele capaciteit op het gebied van duurzaamheid nodig. De gemeente stelt daartoe een aparte coördinator duurzaamheid aan.	Gereed: najaar 2019	Hoofdstuk 11	Aan de Raad is voorgesteld extra personele capaciteit ter beschikking te stellen voor duurzaamheid. In de kostenraming is aangegeven dat extra capaciteit noodzakelijk is om uitvoering te kunnen geven aan de duurzaamheidsopgave.
3	Het Platform Samen Duurzaam Cranendonck gaat de lucht in. Het platform gebruikt als format Wikipedia ('een digitale encyclopedie voor het ontsluiten van de aanwezige kennis en kunde op het gebied van duurzaamheid die door meerdere partijen op vrijwillige basis wordt gevuld') en Marktplaats ('een digitale plek waar vraag en aanbod op het vlak van duurzaamheid bij elkaar komen'). Om het platform kwalitatief goed, onafhankelijk en niet commercie gedreven te maken, fungeert de coördinator duurzaamheid (in ieder geval in de startfase) als moderator van het platform.	Gereed: eind 2019	Paragraaf 11.1	In eerste instantie wordt dit opgepakt als website waar wordt verwezen naar bestaande initiatieven.
4	Na aanstelling van de coördinator duurzaamheid neemt de gemeente 1½ jaar de tijd om onder begeleiding van de coördinator het gemeentelijk beleid en de gemeentelijke regels door te lichten op inconsistentie en belemmeringen die in de weg staan van het realiseren van de duurzaamheidsdoelstellingen. Op basis daarvan ontwikkelt de coördinator duurzaamheid een toets om toekomstige inconsistenties en belemmeringen zo veel mogelijk vooraf vast	Periode 2019-2020	Hoofdstuk 3, 6, 7, 8, 9, 10	Bij nieuw beleid wordt gelet op de duurzaamheidsaspecten en daar waar we belemmeringen en inconsistenties tegenkomen wordt dit opgepakt.

	Ambitie	Beoogde planning	Verwerkt in	Toelichting
	te stellen. Aan elk nieuw beleid en elke nieuwe regelgeving wordt daarnaast een 'expiratedatum' gekoppeld: het beleid of de regelgeving vervalt op die datum als deze niet expliciet opnieuw wordt vastgesteld (na evaluatie daarvan).			
5	In combinatie met en volgend op ambitie Vier produceren de auteurs van het platform een aantal factsheets Duurzaamheid voor de verschillende doelgroepen over de verschillende duurzaamheidsonderwerpen. De factsheets beperken zich niet tot het gemeentelijke niveau, maar vertalen ook het beleid en de regelgeving van hogere overheden naar wat deze betekenen voor burgers, boeren en bedrijven. De coördinator duurzaamheid is zo ook een accountmanager om zo veel mogelijk doelgroepen te betrekken.	Periode 2019-2020	Paragraaf 11.1	Dit idee van factsheets wordt binnen het actieplan Communicatie verder uitgewerkt. Verder faciliteert de gemeente in het verbinden van partijen.
6	De energietransitie is een van de belangrijkste duurzaamheidsopgaves. De coördinator duurzaamheid geeft dan ook prioriteit aan het vullen van het platform met de kennis en kunde ter verduurzaming van de energie (i.e. energiebesparing, opwekking van duurzame energie en energieopslag), coördinatie van zon- en windprojecten, stimuleren van initiatieven en burgers maximaal faciliteren om doelstellingen te kunnen halen.	Periode 2020-2021	Hoofdstuk 5	De RES is als een van de belangrijkste opgaves opgenomen in de nota. Dit wordt op regionaal en lokaal niveau opgepakt.
7	Bij de materialentransitie levert het tegengaan van voedselverspilling een belangrijke bijdrage aan duurzaamheid. Het platform bevat dan ook allerlei informatie, bijvoorbeeld van apps die voedselverspilling helpen voorkomen.	Periode 2020-2021	Paragraaf 11.1	Er worden gastlessen gegeven over een duurzame en circulaire wereld op basisscholen, waaronder gastlessen over voedselverspilling ("Food rescue" (groep 6&7)) Dit wordt voortgezet. De uitwerking van een platform tegen voedselverspilling is niet als actie opgenomen in de nota. Binnen het traject Buitenkans komt dit wellicht verder aan de orde. Intern

	Ambitie	Beoogde planning	Verwerkt in	Toelichting
				betrokkenen zijn geïnformeerd over dit idee.
8	Het gemeentelijke inkoop- en aanbestedingsbeleid is voor meer dan driekwart circulair. De gemeente deelt haar kennis en ervaring in dezen op het platform.	Gereed: eind 2025	Hoofdstuk 6	Het inkoop- en aanbestedingsbeleid wordt verduurzaamd door invulling te geven aan het Maatschappelijk Verantwoord Inkopen actieplan. Onderdeel hiervan is de start van pilots om duurzaam & circulair in te kopen. Op de langere termijn beoogt gemeente Cranendonck 100% circulair in te kopen. Hiertoe worden de mogelijkheden verkend om het grondstoffenakkoord te ondertekenen.
9	In aanvulling op het circulair maken van het inkoop- en aanbestedingsbeleid heeft de gemeente ter beperking van vervoersbewegingen in de gunningcriteria het nabijheidsbeginsel opgenomen. Via het platform communiceert de gemeente dat 'een goed voorbeeld het verdient om nagevolgd te worden'.	Gereed: eind 2025	Hoofdstuk 6	Dit is onderdeel van het Maatschappelijk Verantwoord Inkopen actieplan.
10	De coördinator duurzaamheid zoekt naar initiatieven die duurzaamheid bevorderen. Actieve initiatieven worden vanuit de gemeente gefaciliteerd, onder andere door het stellen van duidelijke kaders (zie ook Ambitie 4). Daarnaast kan zij voor bedrijven een business case toetsen en kunnen particulieren gebruik maken van een lening uit een gemeentelijke doelfonds (bijvoorbeeld voor energiebesparing, als vervolg op het Groene Zone project). Bij sluimerende of haperende initiatieven kan de gemeente indien mogelijk als “de eerste grote klant die een initiatief op de kaart zet” fungeren. Bij ontbrekende initiatieven kan zij een initiërende rol spelen.	Periode 2020-2025	Hoofdstuk 5 en 11	Mogelijk indien extra personele capaciteit wordt ingezet. Sowieso wordt via reguliere kanalen gekeken welke kansen er zijn waarop aangehaakt kan worden.  Doelfonds: particulieren kunnen al gebruik maken van de Energiebespaarlening van het Nationaal Energiebespaarfonds (zie: <a href="https://www.energiebespaarlening.nl/">https://www.energiebespaarlening.nl/</a> )

	Ambitie	Beoogde planning	Verwerkt in	Toelichting
				). Daarom wordt er geen gemeentelijke duurzaamheidslening opgestart.
11	Een van de initiatieven uit Ambitie 10 is bijvoorbeeld de Duurzame SRV: via het platform melden boeren hun seizoens-, biologische en/of buitenbeentjes oogst aan en nemen klanten (burgers of bedrijven) deze af. De Duurzame SRV haalt de landbouwproducten af bij de boeren en bezorgt deze aan huis. In deze categorie vallen ook de winkel bij de boer en afzet via de lokale supermarkt.	Gereed: eind 2025	- (zie toelichting kolom rechts)	De duurzame SRV is een van de voorbeelden die zijn genoemd in de werksessies. De gemeente heeft weinig invloed op de opstart van een dergelijk initiatief. Binnen het traject Buitenkans komt dit wellicht aan de orde. Intern betrokkenen zijn geïnformeerd over dit idee. De gemeente ziet voor zichzelf hierin geen trekkende rol weggelegd.
12	Als een mogelijke uitwerking op Ambitie 4 staat de gemeente op het vlak van biodiversiteit open voor alternatieve vormen van beheer. Het afwateringsprobleem aan de Grootschoterweg is hier een voorbeeld van. In plaats van aanpassingen aan het rioolstelsel kan aanpalend akkerland gebruikt worden als overloopgebied. De vergoeding aan de boer daarvoor kan bekostigd worden uit de vermijding van de kosten voor de aanpassing van het rioolstelsel.	Periode 2020-2025	Hoofdstuk 7	Dit idee wordt meegegeven aan het klimaattraject dat parallel loopt aan de duurzaamheidsnota.
13	Jong geleerd, is oud gedaan. De gemeente stimuleert en faciliteert jaarlijkse gastlessen over duurzaamheid op basis- en middelbare scholen, passend binnen hun opvoedkundige verantwoordelijkheid voor duurzaamheid. Daarbij maakt zij gebruik van lokale kennis (onder ander door het bezoek aan een boer of bedrijf). Voorbeelden zijn de nu al bestaande gastlessen over zwerfafval en voedselverspilling.	Periode 2020-2030	Paragraaf 11.1	Er worden gastlessen gegeven over een duurzame en circulaire wereld op basisscholen. Momenteel zijn dit de volgende lessen: "Klimaatjes" (groep 1 t/m 4), "Zwerfsoep" (groep 5 en 6), "Food rescue" (groep 6 en 7), "From trash to treasure" (groep 7 en 8). Dit wordt voortgezet.
14	De natuurgebieden Groote Heide en Weerter- en Budelerbergen worden (zelfs via de dorpskernen) met elkaar verbonden. Cranendonck stelt daartoe een 'betonstop' in, waardoor de open	Periode 2021-2030	Hoofdstuk 8	Er wordt geen betonstop ingevoerd. Wel wordt bij het gemeentelijk groenbeheer zo veel mogelijk

	Ambitie	Beoogde planning	Verwerkt in	Toelichting
	corridors ook open blijven en nieuwe corridors (bijvoorbeeld onder de wegen door) worden gecreëerd. Het gemeentelijk groenbeheer wordt aangepast aan de verbindingfunctie.			rekening gehouden met de verbindingfunctie.
15	Voor het via de kernen verbinden van de natuurgebieden doet de gemeente een beroep op daartoe relevante partijen. Zij vraagt bijvoorbeeld aan: <ul style="list-style-type: none"> <li>• Wocom om tuinen meer biodivers maken (opening onder schutting voor egel e.d.);</li> <li>• parkmanagement de bedrijfsterreinen 10x groener te maken;</li> <li>• tuincentra e.d. om tuinadvies meer biodivers te maken;</li> <li>• bewoners hun tuin te ontstenen en meer biodivers in te richten.</li> </ul>	Periode 2021-2030	Hoofdstuk 7 en 8	De gemeente houdt bij haar inzet rekening met de cirkel van invloed. Met Wocom worden jaarlijks prestatieafspraken gemaakt, maar op een tuincentrum heeft de gemeente vrijwel geen invloed. Door te informeren en faciliteren stimuleert de gemeente wel om partijen zelf de juiste keuzes te laten maken.
16	In het kader van de betonstop uit Ambitie 14 hanteert de gemeente een 'boom-voor-boom'-beleid (elke gerooide boom wordt vervangen door een nieuwe boom). Bij werken in de openbare ruimte geldt waar mogelijk een 'ontsteningsplicht' en tenzij niet anders kan een 'versteningsverbod' (bijvoorbeeld bij herinrichting van parkeerplaatsen deze als halfopen verharding aanleggen).	Periode 2021-2030	Hoofdstuk 7 en 8	Waar de gemeente zelf bomen rooit houdt zij een herplantplicht aan. Dit geldt ook voor bomen die door derden gekapt worden met een kapvergunning. Deze praktijk wordt voortgezet.  Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen wordt o.a. gezocht naar mogelijkheden met zo min mogelijk verharding. Dit wordt meegenomen in de klimaatagenda?!
17	Aan de landelijke ambitie om in 2050 alle woningen van het aardgas afgekoppeld te hebben, wil de gemeente dat de helft van de afgekoppelde woningen energieneutraal zijn.	Gereed: eind 2030	Hoofdstuk 5	De gemeente zet in op aardgasvrij in 2050. Wonen energieneutraal in 2030 is een tussenstap in de te bereiken doelen. Dit doel is reeds vastgesteld in de Woonvisie

	Ambitie	Beoogde planning	Verwerkt in	Toelichting
18	“Practice what you preach”, het kan zo in het gemeentelijk logo verwerkt worden. Inmiddels fungeren de gemeentelijke gebouwen en gronden als verbindingzones tussen natuurgebieden, zijn de gemeentelijke gebouwen energiezuinig en zelfvoorzienend in energie en de gemeentelijke inkoop van producten, werken en diensten is 100% circulair.	Gereed: eind 2030	Paragraaf 11.1	De gemeente wil zelf het goede voorbeeld geven en zet in op actieve communicatie om dit uit te dragen en daarmee anderen te motiveren ook maatregelen te nemen.



## Bijlage 4 Wet- en regelgeving

Onderstaand een overzicht van wet- en regelgeving die van toepassing is ten aanzien van energie. De lijst is niet uitputtend.

### **Energiebesparingsplicht en informatieplicht (Activiteitenbesluit)**

Bedrijven zijn verplicht alle energiebesparende maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder te treffen. Deze energiebesparingsplicht is van toepassing op bedrijven en instellingen die vanaf 50.000 kWh elektriciteit of 25.000 m<sup>3</sup> aardgas(equivalent) per jaar verbruiken. Door de informatieplicht moet vóór 1 juli 2019 aan het bevoegd gezag gemeld worden welke energiebesparende maatregelen er zijn getroffen.

### **Europese Energie-Efficiency Richtlijn (EED)**

Geldt voor grote bedrijven (>250 fte of jaaronzet >50 miljoen): De energie-audit is een systematische, vierjaarlijkse aanpak met als doel informatie te verzamelen over het actuele energieverbruik van een onderneming. De energie-audit geeft een gedetailleerd overzicht van alle bestaande energiestromen binnen de onderneming. Weglaten?

### **Kantoren minimaal label C in 2023**

Per 1 januari 2023 moet elk kantoor groter dan 100 m<sup>2</sup> minimaal energielabel C hebben. Dit betekent een Energie-Index van 1,3 of beter. Voldoet het pand dan niet aan de eisen, dan mag u het pand per 1 januari 2023 niet meer als kantoor gebruiken. Deze verplichting staat in het Bouwbesluit (uitzonderingen: monumentale panden, <50% is als kantooruimte in gebruik, gebouw wordt binnen 2 jaar gesloopt/getransformeerd).

### **Nieuwbouw van 2020 bijna energie neutraal**

Voor alle nieuwbouw (woningen en utiliteitsgebouwen) vanaf 2020 geldt dat deze bijna energieneutraal moeten zijn: Bijna Energie Neutrale Gebouwen (BENG).

### **Nieuwbouw per 1 juli 2018 geen gasaansluiting meer**

Per 1 juli 2018 is de Gaswet veranderd. Nieuwe gebouwen krijgen geen gasaansluiting meer door een verandering van de gasaansluitplicht. De wetswijziging heeft invloed op de aanvraag voor een bouwvergunning na 30 juni 2018. Deze verandering geldt voor alle kleinverbruikers (maximaal 40 m<sup>3</sup> gas/uur), zoals woningen en kleine bedrijfsgebouwen.

Bij zwaarwegende redenen van algemeen belang is een uitzondering mogelijk. Een college van burgemeester en wethouders kan een gebied aanwijzen waar de gasaansluitplicht wel geldt. Gemeenten hebben nu ook de bevoegdheid om gebieden aan te wijzen waar geen nieuwe gasaansluitingen meer mogen komen. Daarvoor geldt een ministeriële regeling.